Harran

AYLIK KÜLTÜR SANAT VE FOLKLOR DERGİSİ * TEMMUZ 1999 * SAYI 57 * FİYATI :1.000.000. TL.

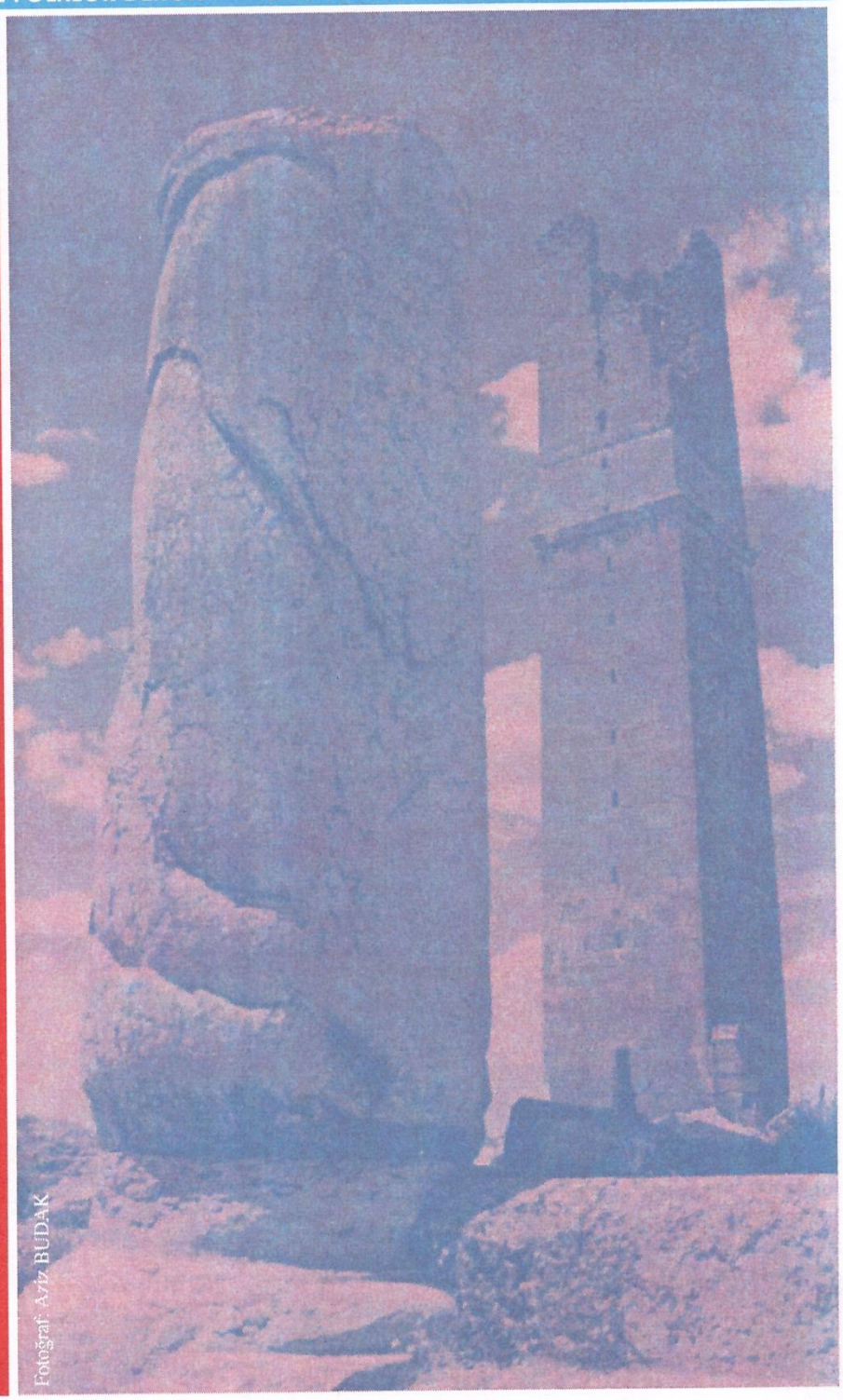

Fotoğraf: Aziz BUDAK

Harran

Aylık Kültür Sanat ve Folklor Dergisi

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Halil SORAN

Editör
S.Ahmet KAYA

TEMMUZ 1999
SAYI 57

Fiyatı: 1.000.000
Yıllık Abone: 6.000.000
Yurtdışı : 50 DM

ISSN: 1300-2872

Abone bedelleriniz için
Posta Çeki No:
Mehmet Kurtoğlu 736296

Kapak Fotoğraf
Mehmet BADILLI

Bilgi - İşlem, & Organizasyon
İmaj Reklam (0.414) 216 78 56

Baskı
İmaj Ofset: (0.322) 363 42 59

Yazışma Adresi
P.K. 44 ŞANLIURFA

İDARE
Rızvaniye Vakfı No.33 Şanlıurfa

Harran adı anılmadan iktibas yapılamaz. Gönderilen yazılar yayınlansın - yayınlanmasın iade edilmez.

SUNUŞ

57. Sayıyla okuyucularımıza ulaşmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Bir derginin en güzel anı, okuyucularına ulaşmak ve onlarla paylaşılabilecek şeyleri halisane ve hiçbir art niyet taşımadan yaşamaktır. 20 Yılı aşkın bir süredir derginiz Harran, bu mutluğu her sayıda olduğu gibi bu sayıyla bir kez daha yaşıyor.

Harran, sınırlı sayfaları olmasına rağmen dopdolu. İçerikli ve kaliteli; aynı zamanda akademik çehresiyle de okuyucularına seviyeli yazılar sunmanın telaşı içindedir. Bu sayımıza da eminim ki okuyucularımız da katılacaktır.

Daha güzel sayılarda buluşmak ümidiyle..

BU SAYIDA

Hacı Nuri Hafız / *Şeref USLUSOY* 2

Urfa Şairlerine Ek / *S.Ahmet KAYA* 3-5

Unutulmayanlar -

Kunduracı Nabi Usta /
Mehmet Ali EKREN
.....6

Dellal / *M. Atilla MARAŞ* 7

Gölge Oyunu / *Arzu BEHRAM* 8

Dede Korkut Hikayelerinden Dirse Han Oğlu Buğaç Han Destanı (Tahlili) / *Abdusselami YILDIZ* 9-18

Bir Urfa Aşığı -Mustafa Dişli /
Mehmet KURTOĞLU 19-24

Urfalı Müzik Ustalarından Hacı Nuri Hafız (Merhum Hacı Mehmet Nuri Başaran)

Şeref USLUSOY

Müzik ve din kültürü yönünden mükemmel denilebilecek bir kişiden söz edilmesi gerekirse akla ilk gelen H.Nuri Hafız'dır. Çünkü bu vasıfları kendinde bu derece mükemmel olarak toplayan kişi sayısı oldukça azdır.

H.Nuri Hafız, 1306 yılında Urfa'nın Kadıoğlu mahallesinde doğmuştur. Babası Urfa'nın ünlü din adamlarından Molla Ömer, annesi Fatma Hanım'dır. Aslen Dedeoğulları soyundandır. Çocukluğu Urfa'ya yaya olarak 4 saat uzaklıkta bulunan Vaizkantarası köyünde, küçük kardeşleri M.Şerif, Şükrü Yılmaz ve Gülçün ile birlikte geçmiştir. Geçimlerini bağlarındaki mahsülü Urfa'da satmakla temin ederlerdi. Mahsulü genellikle yaz aylarında Mehmet Nuri Urfa'daki hal pazarına her seher vakti yola çıkarak getirirdi.

Mehmet Nuri'nin sesinin güzelliği küçük yaşta babası ve yakın arkadaşları tarafından anlaşıldı. Babası Molla Ömer, Mehmet Nuri'nin de kendisi gibi din adamı olarak yetişmesini istiyordu. Küçük yaşta din eğitimine başladı ve üstün yeteneği, güzel sesi hocalarının ilgisini üzerine çekti. Kendini kısa zamanda yetiştirdi. 15-16 yaşlarında hafızlığı tam olarak elde etmiş, o yaşta ve o ses güzelliğinde bir çocuğun hafızlığı tabii olarak çevresinin dikkatini çekmiştir. Artık kendisine Nuri Hafız lakabı çevresi tarafından verilmiştir.

Müzikle uğraşısı, yaz aylarında köyden şehire üzümleri getirirken söylediği türkü ve hoyratlarla başlamıştır. Mahsulünü Urfa'ya getiren diğer köylüler Mehmet Nuri ile gelmek, yolda türkülerini dinlemek için adeta yarış ederlerdi. Bu gelişlerinden birinde yine bir hoyrat söylerken, müzik makam ve usul yönünden bilgili bir zat olan Mustafa Hafız'ın dikkatini çekmiş, Mehmet Nuri ile ailesinin de iznini alarak makam kıraat ve usul konularında ilgilenmiştir.

Nuri Hafız camilerde hafızlığını sürdürürken çok güzel bir sese sahib olması nedeniyle bulunduğu camilerde halkın daha fazla olduğu gözden kaçmıyordu. Zamanın ünlü din adamları, Buluntu Hoca, Ömer Hafız gibi kimselerle beraberliği kendisinin daha da iyi yetişmesine neden olmuştur. Bu arada medrese öğrenimine devam etmiş, mevlüthanlık yapmaya başlamıştır. Babasının ölümünden sonra aile sorumluluğu artmasına rağmen daha iyi ve daha çok şeyler öğrenme sevdası hiçbir zaman bitmemiştir. Bu arada Hafızlık, mevlithanlık, imamlık ile birlikte vaizliğe de başlamıştır. Genç yaşta bu kadar çok yönlü başarısı her insana nasip olmayan büyük bir nimettir.

Urfa'nın sıra geceleri, dağ yatıları Nuri Hafız'sız olmaz ve bu gecelerde müziksiz olmazdı. Dini müsikîde gösterdiği ustalığı halk ve klasik Türk müziğinde de en mükemmel şekilde göstermiştir. Halen hayatta olan arkadaşları Nuri Hafız'dan söz ederken -bir "haticem" türküsünü veya "köyün develeri" türküsünü hiçbir sanatçı onun kadar mükemmel icra edemezlerdemişlerdir.

Urfa'da pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Hatta 9 yıl kaldığı Hicaz'da bile pek çok öğrencisi vardır. Mekke, Medine ve Şam'da 9 yıl din dersi öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. 1939 yılında Urfa'ya dönmüş ve aynı göreve burada da devam etmiştir. 1958 yılında Ankara Yeni Cami imamlığına getirilmiştir. Aynı yıl Ankara Radyosu'nda Urfalı mahalli sanatçı olarak Yurttan sesler programına çıkmış, Urfa türkülerini ve Hafız Burhan'ın söylediği "Her yer karanlık" gazelini en güzel şekilde icra etmiştir. Bu arada birçok Urfa türkülerini Ankara radyosu repertuarına kazandırmıştır. Ankara'daki görevini Urfa'nın Akçakale ilçesinde imam olarak tayini izlemiştir.

Pek çok sevdiği kardeşi emekli kurmay yüzbaşı Şükrü Yılmaz'ın vefatı onu çok üzmüştür. Okuduğu son mevlüt kardeşinin ki olmuştur. Daha önceleri de rahatsızlığı olan Hacı Nuri Hafız bu olaydan etkilenerek daha da rahatsızlanmış, gözlerini kaybetmiştir. Sekiz yıl yatalak hastalığında ibadetini hiç aksatmamıştır. Hafızası ölünceye kadar kuvvetli kalmıştır. Gözleri görmemesine rağmen kendisini ziyarete gelen yıllardır görmediği çocukluk arkadaşını sesinden tanımıştır. Ömrünün son günlerinde ziyaretine gelen arkadaşlarına pişman olduğu ve hatalı olduğu tek davranışının hiç evlenmemiş olmak olduğunu belirtmiştir. Vefatından onbeş gün evvel hiçbirşey yememeye başlamış, günde bir bardak su içerek adeta bitkisel hayata girmiştir. 18 Ocak 1970 Cuma gecesi yatsıdan sonra ruhunu Rahmana teslim etmiştir.

Vefatından sonra kendisi için yazılan şiirde olduğu gibi "Kendisi gitti ama hoş sedası zihinlerde" bir anı olarak kalmıştır. ○

Urfa Şairleri'ne Ek(*)

S.Ahmet KAYA

Daha önce hazırlayıp, dizi olarak Harran Dergisi'nde yayınladığım "Cumhuriyet dönemi Urfa Şairleri" Şanlıurfa Belediyesi'nin katkılarıyla Kültür Müdürlüğü yayınları arasında neşredildi. Kitap yayınlandıktan sonra büyük alaka gördü ve kısa zamanda tükendi.

Kitabın Giriş yazısında "Şu an elimizde biyografisi ve şiirleri bulunan şairlerin toplamı 75'tir. Tabi bu arada gözden kaçırdıklarımızda bulunabilir." gibi, sonradan tespit edilebilecek yeni şairlere açık bir kapı bırakmıştık. Zamanla haklılığımız ortaya çıktı ve yeni şairler tespit ettik. İlerde kitabın 2. baskısına girecek olan bu şairleri, gelenek üzere yine Harran Dergisi'nde yayınlıyoruz.*

SİNAN SABRİ

Asıl adı E.Sabri Çepik. 1950 yılında Siverek'te doğdu. İlk ve ortaöğrenimini doğduğu yerde, liseyi Şanlıurfa'da bitirdi. 1967 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine girdi. 1970 yılında T.C.K.nun 141. maddesine muhalefetten tutuklandı. Ankara ve Diyarbakır cezaevlerinde bir süre yattı. 1974 yılında ancak özgürlüğüne kavuşabildi. 1977 yılında başladığı Avukatlık mesleğini sürdürmekte olup, 1998'den beri Şanlıurfa Baro Başkanlığı'nı yapmaktadır.

ESERLERİ:

1. Belasına Sevdalandığım Bebek (şiir-1976)
2. Baharı Yok Say (Şiir-1998)

ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER:

TÜRKÜ

Anlaşıldı
çakallar evreninde
gözyaşlarını çoğaltmak gerek
anaların ak saçına kara yazma uy
gelinlerin ilk yazlarına tufan
yoksa alınterimizden yavru
eksilmeyen talan

anlaşıldı
acıyı sevmek gerek çıldırasıya
yoksa bu zulüm evreni yavru
yavuklunun dudağındaki balta limanı
zehir edecek
ve ekmeği
ve güzel olan herşeyi
doyasıya öptürmeyecek

Anlaşıldı
bebeler büyümeden kör-topal
tükürmeden kırçıl sakalımıza
ölümü çağıltmak gerek yavru
yenilirsek
cesetlerimizden bire bin veren gübre
yenersek
gün ışır üzerimize

İBRAHİM HAKKI BİLGİN

1894 yılında Şanlıurfa'nın Birecik İlçesi'nde doğdu. Aslen Kerküklüdürler, babası Hacı Molla Ağalardan Abdulvahap, annesi Ayan Ağalardan Zahide hanımdır. İlköğretim Müfettişliği yapmış Şair Namık Ekrem'in yeğenidir. İlkokulu Birecik'te okuduktan sonra, İstanbul'da dayısının yanında Ortaokulu okumuştur. Halep Öğretmen Okulu son sınıftayken 1. Dünya Savaşı patlak vermiş ve silah altına alınmıştır. Silah altındayken Kara Harp Okulu'na gönderilmiştir. 15 Temmuz 1915'de Beyrut Jandarma Alayı'nda görevlendirilmiş, Sayda ve Sur kasabalarındaki suvari birliklerinde takım komutanlığı yapmıştır.

15 Ekim 1918'de İngilizlere esir düşerek Nisan 1920 tarihine kadar Mısır'ın Seydi Beşir Esir Kampın'da kalmıştır. Serbest bırakılınca memleketine

(*) KAYA, S.Ahmet, Cumhuriyet Dönemi Urfa Şairleri, Şanlıurfa Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları 1998, Şanlıurfa

dönmüştür. Bu defada Kurtuluş Savaşı başladığından, Birecik Kuvayi Milliye komutanı olarak savaşa katılmış, Gaziantep savunmasında bulunmuştur.

19 Temmuz 1920'de Kafkas Elcezire Cephesinde gönüllü olarak görev almış, Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük taarruzda bulunmuştur. 1922'de teğmen olmuş, 1 Ekim 1923 tarihinde de 1. Ordunun 6. fırka komutanlığında görevlendirilmiştir. Askerlikten sonra Birecik'e dönmüş, tarım ve ticaretle uğraşmıştır. 1.6.1935 yılında memuriyete başlayan şair, sırasıyla 1936'ya kadar Birecik Belediyesi Zabıta Amirliği, 23.12.1936'da Halfeti (O sırada Birecik'e bağlı bucak), 16.7.1943'te Viranşehir'in Demirci, 6.1.1945'te Siverek'in Karakeçi, 13.7.1948'de Birecik'in Böğürtlen Bucaklarında müdürlük yapmıştır.

1950 yılında emekliye ayrılmış, 31 Mayıs 1981 tarihinde de kalp krizinden vefat etmiştir. Mezarı Birecik'tedir.

ESERLERİ:

Vatan ve Millet Sevgisi (Şiir-1985)
Şiirlerinden Örnekler

VATAN SEVGİSİ

Gençlik çağımın yeşil baharı
Geçti gurbette unuttum yârı
Gezdim dolaştım binbir diyarı
Uğrunda senin ey şanlı vatan

Vatan sevgisi imandan gelir
Bu imanla bil, dağlar devrilir
Senin varlığın biz hız verir
Sana bağlıyız ey şanlı vatan

Bir nice yılda kavgalar ettim,
Göksümü sana, ben siper ettim
Gönlümü sanki seferber ettim,
Uğrunda senin ey şanlı vatan

Şahinler gibi aradım, gezdim
Kartallar gibi gökleri süzdüm
Yendim, yenildim, yaralar çözdüm...
Uğrunda senin ey şanlı vatan

Kalbimde doğan aşkındır her an
Gözümde sensin can ile canan
İstemem gayrı Leyla'yı zaman,
Ben sana Mecnun ey şanlı vatan

MAHMUT KAPLAN

1953 yılında Şanlıurfa'nın Suruç ilçesine bağlı Ziyaret köyünde doğdu. İlk ve ortaokulu Suruç'ta okudu. 1973 yılında Gaziantep'te Gaziantep Lisesi'ni bitirdi. Aynı yıl girdiği Hacettepe Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nden 1978 yılında mezun olarak yükseköğrenimini tamamladı. Ankara'nın değişik liselerinde bir süre öğretmenlik yaptı. Bu arada dışarıdan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Yüksek Lisans ve Doktorasını yaptı. 1997'de Eski Türk Edebiyatı alanında doçent oldu. Halen Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanıdır.

Mahmut Kaplan'ın şiirleri Yeni Asya ve Yeni Nesil gazeteleri yanısıra, Köprü, Muştu, Ayane, Gençliğin Sesi, Türk Dili, Boğaziçi, Yeni Kalem, Dünyada Van, Mesaj ve Milli Kültür gibi dergilerde yayınlanmıştır.

YAYINLANMIŞ ESERLERİ:

Öksüz Kubbe (Şiir-1994)

ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

YILLAR SONRA

Şimdi üzerinde durduğum tümsek
Saklar hayatımın bahar çağını
Eskiden evimdi kubbesi yüksek
Basıp çiğnediğim toprak yığını

Yıllar öncesinin tatlı hayali
Acı bir tebessüm dudaklarımda
Ya Rab! ne fecidir şimdiki hâli
Serilip kalışı ayak altında

Aradım çevrede iz yok eser yok
Taşlarına resim çizdiğim kuyu...
"-Arama boşuna" dedi bir çocuk
"-Onu doldurduk biz, bitmişti suyu"

Saçlarımda şafak açmada yer yer
Kerpiç kerpiç düşmüş ömrümden günler
Ruhumda bu yıkık evimden beter
Günahlardan orta kalan hüzenler...

Bu toprak yığını gibi kimsesiz
Kimbilir belki ben, ben de böylece
Zaman darbeleri altında sessiz
Veda edeceğim hüzne sevince.

UNUTULMAYANLAR

Kunduracı Nabi Usta

(Mehmet Emiroğlu)

Mehmet Ali Ekren

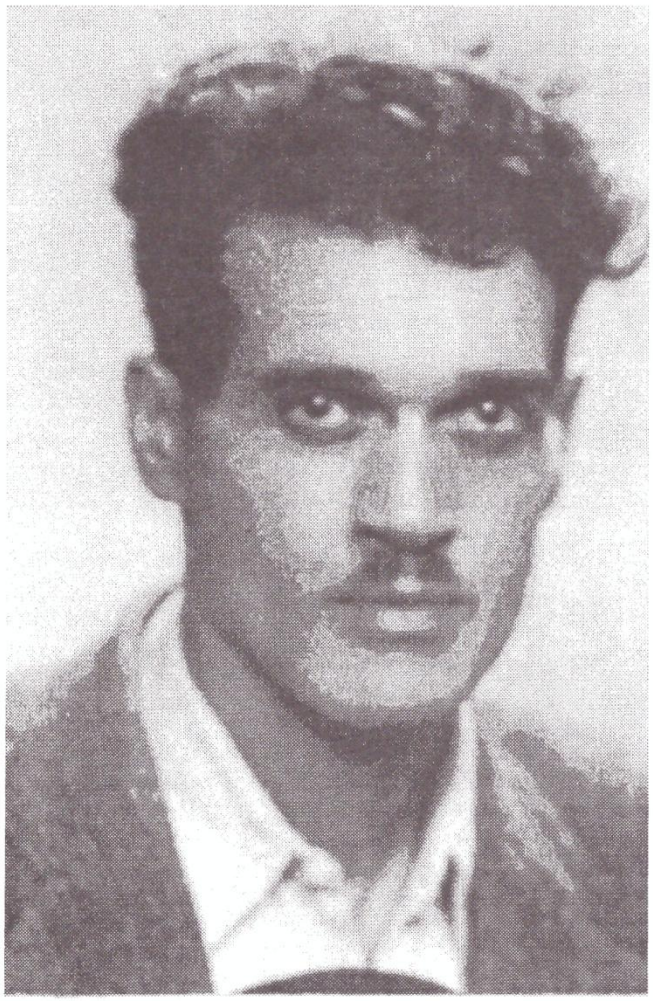

Ayakkabı meraklısı ve imalatçıları arasında kunduracı Nabi Usta'nın adı saygıyla anılır. Bu kıymetli ustanın Urfa'da 1927'de açılan Sanayii Mektebi'nin kunduracı bölümünde yetişen ilk mezunlardandır.

Bu zat, aynı zamanda okuyan, kültürlü bir insandı. Din ve Tarih kültürüne sahipti. Hergün günlük gazeteleri okuyarak, gündemi takip ederdi. Güzel yazı, eski Türkçe ve yeni Türkçe'nin "maciz kör" ( ) el yazısını adeta bir matbaa gibi yazardı.

Nabi usta, yeni ayakkabı imal eder, bunun yanında kıymetli ayakkabıları da tamir ederdi. Ayakkabı yüzünde sökülmüş olan yerleri makina ustalığı ile onarırdı.

Nabi usta, bir müddet Bursa'da mesleğini icra etmiş ve Bursa esnafı içinde bile adından söz ettirmiştir. Ayakkabının akademisyeni bir usta idi.

Nabi usta, ayakkabıcılığın dışında ustalığını terlik, kemer, saat kayışı gibi eşyaları da değişik bir şekilde piyasada bulunmaz biçimde, çok az sayıda yapıp, dostlarına hediye ederdi.

Bu akedemisyen ustanın, böyle bir şahsiyetin bu zamanda yetişmesi hemen hemen mümkün görünmüyor.

Dellal

M.Atilla MARAŞ

Ve ezanı duyunca dellal
fırlar ter kokan yatağından

Sabahtır
Bir ceylan sekmesiyle
iner eski caminin
gürül akan çimeceklerine
gusleder

El bağlar huşu içinde
gözleri secde yerinde
huzurunda namaza durmuştur
doğunun ve batının
rabbi olan Allah'ın

Başlar sonra
gül ve reyhan kokuları arasında
dede avni'den beri
Zikri cehriyi kadiri
her sabah ve her ikindi
bu virdi hacegan ayini

Dellal kendinden geçer
ruh olur cesedinden sıyrılır
görünmez ateşlerde yanar
bilinmez sularda boğulur

Sabah güneşi doğmuştur
pırıltıları şavkır
bu kadim caminin
kurşun kubbelerinde

Makamı İbrahim'de
esmaül hüsna
bir usül üzre icra edilir
bu makam rehavi midir?

Bu zikri cehri
bitecek birazdan
sabahı selamlıyarak

Merhaba ey sabah
güne uyanan canlılar
sabahın ılık rüzgarı
şehre koşan atlılar
merhaba ey temiz ervah

Müezzin
bir aşrı şerif okumaktadır
hatmenin sonudur
/ sadakallahül azim/

Dökülür müezzinin
ince ve latif sesinden
hazan yaprakları gibi
nice şırk, isyan, tuğyan
ve cümle günah

Arınır her türlü kirinden
kibirinden dellal
bir fatihayla çıkar gider
bu kadim şehrin
İbrahim mescidinden

Güvercinler
suya henüz konmuştur
terkederek kaya oyuklarındaki yuvalarını
sade kanat vuruşları duyulur
akıp giden suyun sesiyle beraber...

Ve dellal
bütün sipahi pazarı esnafıyla
elpençe divan durmuştur
dualarla açılacak olan
çarşının kapısında

Al bir kilimin
nakışını düğümlemiş sırtına
ya da bir çift dağ halısı omzunda
kök boyadan kürd işi
para söylesinler diye
bir aşağı, bir yukarı
gidip gelmektedir
Bir duayı mırıldanır gibi
aşkta yürütür işini
şehrin kapalı çarşılarında
aklında
ezanların çağrısı
yükselirken göğe doğru
şerefelerinden
şehadet parmağı gibi minarelerin

GÖLGE OYUNU

Arzu BEHRAM

Nefesini tutmuş cevabını bekliyordu.

-Tamam, dedi annesi. Kalabilirsin ama yaramazlık yaparsan bil ki, bir daha izin vermem.

-Tamam, söz yaramazlık yapmayacağım, teşekkürler dedi. Ve annesini uğurladılar. Annesi gidince anneannesiyle odaya geçtiler. Akşam olmuş, hava kararmıştı. Ezan sesi duyuldu. Anneannesi haydi bakalım, namaza deyip kalktı. O da banyoya koşup abdest aldı. Namaz kılan misafirler için dikilmiş sabahlığı giydi. Tabii ki ona göre çok büyüktü. Bununla uğraşırken de bir yandan anneannesine sesleniyordu. Sakın başlama geliyorum diyordu.

Seccadeler toplandı, yemek hazırlamak için mutfağa geçtiler. Anneannesi hazırlıyor o da masaya taşıyordu. Dayısı gene geçikmişti. Bekleyelim dedi anneannesine. Zamanında gelseydi, biz yiyelim cevabı üzerine teklifini yenileyemedi. Yemek yendi. Bulaşıkları o yıkayacaktı. Ancak boyu lavaboya yetişmiyordu. Ayağının altına küçük bir kürsü koydu. Anneannesi küçük bir legene su doldurup bir miktar deterjan koyduktan sonra dikkat etmesini söyleyerek gidince, o biraz daha deterjan koydu. Böylece köpükleri daha da çoğaltacaktı.

Uğraşırken kapı açıldı ve dayısı geldi. O'nu görünce çok sevindi. Dayısı "vay, vay fıstığım buradaymış. Kız büyüdün de bulaşık mı yıkıyorsun?" dedi.

O sırada kendilerine doğru gelen anneannesine döndü dayısı. İyi akşamlar, anneceğim. Ne akşamı dedi anneannesi gece oldu.Dayısı özür diliyor, anneannesini öpüyor çaktırmadan da ona göz kırpıyordu. Bu hali çok komikti. Her seferinde özür diler ama gene geç gelirdi.

Anneannesi yatsı namazı için ona seslendi. Gitmek istemiyordu, bu namaz çok uzundu. O dayısıyla oynamak istiyordu.

-Ne olur bunu kılmayayım, bir dahasında kılarım.

-Olur mu kızım, günah olur dedi anneannesi.

Dayısı git kıl, gelince tekrar oynarız deyince gitti. Namaz bitince oyuna tekrar başladılar. Ancak bu da fazla sürmedi, anneannesi geç olduğunu, yatması gerektiğini söyledi. Biraz daha kalmak için izin istediyse de olmadı. Dayısı şimdi git uyu, parka gideriz, dedi. Gözleri parladı. Söz mü yarın gider miyiz? dedi. Söz, gideceğiz ama yarın olmayabilir. Olsun, önemli olan söz almaktı. Çünkü söz verince mutlaka yapardı.

Namaz Sürelerini tam ezberleyememişti, ama önemli değil demişti, anneannesi. Bildiğin kadar okursun, sonra da diğerlerini ezberlersin. Nihayet başladılar. Namazı kılıyor bir yandan da gözucuyla anneannesini takıp ediyordu. Nede olsa sırayı şaşırmamak gerekiyordu. Secdeden kalkarken ne olduysa oldu ayağı sabahlığın eteğine takıldı ve düştü. Hemencecik kalktı ve namaza devam etti. Gülmemek için dudaklarını ısırdı.

Namazı bitirdiler. Ellerini kaldırarak anneannesinin söylediği duaları tekrarladı.

Ve anneannesine onu sabah namazına kaldırmasını söyleyerek yatağına gitti. En sevdiği oyunun zamanı gelmişti. Anneannesinin evi ana cadde üzerindeydi. Cadde sokak lambalarıyla aydınlanıyordu. Bu her cadde de yoktu. Lambalar hava kararınca kendiliklerinden yanıyordu. O da hoş bir ortama bürünüyordu. Işık, pencereden geldiğinden tül perdelere takılıyor ve üzerindeki desenleri duvara yansıtıyordu. İşte oyun buydu. Perdeler rüzgarla sallandıkça duvardaki yansıma değişiyor, desenler çeşitleniyordu. Bunları birşeylere benzetip, isimler takıyor. Şimdi duvarda kocaman bir bahçe oluşmuştu. Penceredeki çiçek desenleri duvara yansımıştı. Perdenin salıntısıyla çiçek desenleri büyüyordu. O zaman bahçe birdin bire ormana dönüşüyordu. Bunu elinde sihirli değnek olan küçük bir peri kızının yapıtığını hayal ediyordu. Değneğiyle her dokunuşunda yeni desenler çıkıyordu. Arada geçen arabaların farları odayı tamamen aydınlatıyor ve desenleri kaybediyordu. Bu sırada bahçeyi aydınlatan ay bulutların arasında saklanmış olmalıydı. Uzun süreden sonra tekrar oynama imkanı bulmuştu. Tüm çabalarına rağmen ne yazık ki bu oyun her zaman kısa sürüyordu. Çünkü gözleri uykuya yeniliyordu.

Sabah anneannesinin sesiyle uyandı. Namaz mı kılacağız dedi.

-Ne namazı kızım, az kaldı öğlen olacak. Namaz için uyandırdım, uyanmadın. Nasıl kılmadım? Ben seni duymadım ki. Biraz homurdandıktan sonra kalktı. Yatağını düzeltmeye başladı. Anneannesiyle kahvaltı yaptılar. Dayısı her zaman ki gibi uyuyordu. Onu büyük uğraşlar sonucu ancak öğlen vakti uyandırabildik.

Anneannesi öğlen yemeğini hazırlamış onlara sesleniyordu. Anneannesi mutfağa geçince dayısı ona bir işaret çaktı. Meseleyi hemen anladı. Anneannesinin özenle büyüttüğü süs biberleri vardı. Bunlar çok küçük ve o kadar da acıydı. Şimdi anneannesi görmeden bunları koparacaklardı. O gözetlemeye başladı, dayısı biberlerden birkaç tane kopardı. Sonra masaya geçtiler. Anneannesi biberleri görünce biraz kızdı. Ancak bekledikleri kadar üzerinde durmadı. Anneannesine göre olmuşla, ölmüşe fayda yoktu.

Yemekten sonra dayısı gitmek için hazırlandı. Çıkarken ona park sözünü hatırlatmayı ihmal etmedi. Ne olur ne olmaz işi şansa bırakmak istemiyordu. Tamam fıstık , söz verdik ya götüreceğiz dedi ve gitti.

Ve yalnız kalmışlardı. Anneannesinin çocukluğunu çok merak ediyordu. Ona sorular soruyordu. Anneannesinin annesi daha çocuk ken ölmüştü. Ona, anneni hiç özlemiyor musun, diye soracaktı ki vazgeçti. Özlemez olur muydu? O anda kapı çaldı. Koşup açtı. Karşısında annesini gördü . Hemen boynuna sarıldı, çünkü onu çok özlemişti. Ne oluyor dedi annesi. Hiç dedi.

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDEN DİRSE HAN OĞLU BUĞAÇ HAN HİKÂYESİ (TAHLİLİ)

Abdüsselâmi YILDIZ
Halkbilim uzmanı

1. GİRİŞ

A. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili yapılan araştırmalarda ve gerekse kitabın ön sözünde yapılan tanıtımda, kitapta geçen destanî hikâyeler, peygamber efendimizden yaklaşık üç yüz yıl sonra Beyat boyundan olan Oğuzların başından geçen olayları, yaşam şekillerini, gelenek ve göreneklerini, inanış biçimlerini, kısacası o dönemin kültür yapısını, târihin derinliklerinden günümüze taşıyan Türk kültürünün temel kaynak eserlerinden biridir. IX.yy'ı yani; günümüzden 1.100 yıl önceyi günümüze yansıtır.

Yapılan araştırmalarda, bu güne kadar iki vesikâ, hikâyelerin yazıya geçirilmesi zamanı olarak bize bilgiler vermektedir. Bunlar takriben XIV.yy'da yazıya geçirilen Dresten ve Vatikan nüshalarıdır. Dede Korkut hikâyelerinin asıl yazıya geçirildiği zaman yani; yazma zamanı XIV.yy'dır. Araştırmacıların çoğu bu görüş üzerinde hemfikirlerdir.

İlim âleminde ve Türk dili ve edebiyatı alanında Dede Korkut Kitabı ya da kısaca Dede Korkut adı ile tanınan eser, bir destanî Oğuz hikâyeleri mecmuasıdır. Biri Dresden'de, öteki Vatikan'da olmak üzere iki nüshası bulunan bu eserin Dede Korkut adı ile anılmasına sebep, Dede Korkut adındaki ozanlar pîrinin eserin bir nevi müellifi durumunda bulunması, eserde top lanmış olan Oğuz destanlarının onun tarafından düzenlenmiş gösterilmesidir. (ERGİN, s. 1)

Kahramanımızın adı târihî kaynaklarda Korkut, Korkut Ata, Dede Korkut şeklinde değişik biçimlerde kullanılmıştır. Ancak; Türk zümresinin genelinde daha çok Ata yerine Dede isminin kullanılmasının tercih edildiği ve bu nedenle Korkut Ata değil de; Dede Korkut olarak tanınması ve kullanımının daha yaygın olduğu görülmektedir.

"Kitâbı giriş kısmında Dede Korkut tanıtılmaktadır. Besmeleden sonra hemen başlayan bu kısımda peygamber zamanına yakın Bayat boyundan korkut Ata adında bir erin ortaya çıktığı, bu Korkut Ata'nın Oğuz kavminin müşküllerini çözen ve gaipten türlü haberler veren bir kimse olduğu bildiriliyor ve onun hanlığın sonunda Kayılara geçeceğini söylemiş olduğunu işaret edilerek Korkut Ata'nın bununla şimdi hüküm sürmekte olan Osmanlıları kastetmiş olduğu belirtiliyor." (ERGİN, s. 3)

Dede Korkut Kitabı giriş kısmı ile on iki destanî hikâyeyi içine almaktadır. Kitapta ki dizilim sırasına göre bu on iki hikâye şunlardır:

1. Dirse Han oğlu Buğaç Han destanı,
2. Salur Kazan'ın evinin yağmalanması destanı,
3. Kam Püre oğlu Bamsı Beyrek destanı,
4. Kazan Bey'in oğlu Uruz Bey'in esir düştüğü destanı,
5. Duha Koca oğlu Deli Dumrul destanı,
6. Kanlı Koca oğlu Kan Turalı destanı,
7. Kazılık Koca oğlu yigenek destanı,
8. Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destanı,
9. Begil oğlu Emre'in destanı,
10. Uşun Koca oğlu Segrek'in destanı,
11. Salur Kazan'ı oğlu Uruz'un tutsaklıktan çıkardığı destanı,
12. İç Oğuza Taş Oğuz âsi olup Berek'in öldüğü destanı.

Bu çalışmada sadece 1. Sırada geçen Dirse Han oğlu Buğaç Han destanı tahlili yapılmıştır. Halk edebiyatı dalında yaptığım yüksek lisans esnasında tahlil tekniğini bizlere öğreten ve böylece bu çalışmanın gerçekleşmesine vesile olan Harran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölüm başkanı muhterem hocam sayın **Yrd. Doç Dr. M. Muhsin KALKIŞIM**'a teşekkür ederim.

B. DİRSE HAN OĞLU BUĞAÇ HAN DESTANI ÖZETİ

Hanlar hanı olan Kam Gan oğlu Han Bayındır yılda bir kere büyük ziyafet tertipleyerek oğuz beylerini konuklarmış. Bir gün Bayındır Han yine böyle bir ziyafet hazırlığı yaparken bir yare ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere de kara otağ kurdurur. "Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayanı kara otağa alın, altına kara keçe döşeyin, önüne kara koyun yahnisinden getirin, yerse yesin, yemezse kalksın gitsin, oğlu kızı olmayana Allah'ı Ta 'âla gazap etmiştir, biz de ederiz, iyi bilsin", der.

Oğuz beyleri birer, birer gelip toplanmağa başlarlar. Dirse Han adında oğlu kızı olmayan bir bey de kırk yiğidini yanına alarak toplantıya gelir. Bayındır Han'ın adamları Dirse Han'ı karşılayarak kara otağa kondururlar, altına kara keçe sererek önüne kara koyun yahnisini

getirirler. Dirse Han hiddetle bunun sebebini sorar, Bayındır Han'ın buyruğunu anlatırlar. Bunun üzerine Dirse Han yiğitlerini alarak ziyafeti bırakıp karısı ile görüşmek üzere eve döner. Durumu tatlılıkla anlattıktan sonra hiddete gelerek çocuk olmamasında hangisinin suçlu olduğunu sorar. Karısı ikisinde de suç olmadığını, bu işin Allah'tan geldiğini söyleyerek büyük bir ziyafet vermesini. İç Oğuz ve Taş oğuz beylerini çağırmasını, fakirlere yardımda bulunmasını teklif eder. Dirse Han karısının dediğini yaparak büyük bir ziyafet tertip eder ve sonunda beylerin du'âsını ister. Beyler el kaldırıp Dirse Han'a çocuk vermesi için Allah'a du'â ederler. Bir ağzı du'âlının du'âsı ile istedikleri olur ve bir zaman sonra Dirse Han'ın bir oğlu dünyaya gelir.

Oğlan on beş yaşına gelince Dirse Han Bayındır Han'ın ordusuna karışır.

Bayındır Han'ın bir boğası ile bir buğrası varmış. Bir yazın, bir güzün boğa ile deveyi savaştırır, seyredermiş. O yaz yine hayvanları meydana çıkardıkları gün Dirse Han'ın oğlu üç ordu çocuğu ile orada aşık oynuyormuş. Diğer çocuklar kaçışırlar, Dirse Han'ın oğlu kaçmayarak orada boğa ile karşı karşıya kalır. Çetin bir boğuşmadan sonra çocuk boğayı öldürür. Beyler başına toplanırlar. Çocuğa ad koymak, babasından taht ve beylik istemek için **Dede Korkut** gelir. Babasından tat ve beylik alarak oğlana boğayı öldürdüğü için **Buğaç** adını verir. (Oğuz zamanında bir çocuğa, kan dökmeden, baş kesmeden ad takmazlarmış).

Buğaç beylik alıp tahta çıkınca babasının kırk yiğidini anmaz olur. O kırk namert yiğit de itibarlarına kavuşmak için Buğaç'ı yok etmeye karar verirler. Babasına oğlunu kötüleyen dedikodular getirerek onu oğlunu öldürmek için teşvike başlarlar. Dirse Han oğlunu öldürmek üzere bunlara kanarak bir av tertip eder. Av sırasında kırk namert bir yandan çocuğa babasını sevindirmek için önünde av avlamasını söylerken öte yandan Dirse Han'a "-Bak oğlun senin üzerine geliyor geyiğe atarken seni vuracak", deyip Dirse Han'ı oğlunu vurmağa teşvik ederler. O da çekip ok ile oğlunu vurur. Buğaç düşünce babası üzerine gitmek isterse de o kırk namert buna engel olur ve evlerine dönerler.

Buğaç'ın annesi oğlunun ilk avıdır diye büyük bir hazırlık yapmıştır. Fakat gelenler arasında oğlunu göremeyince deliye döner. Kırk namert, çocuğun avda olduğunu söylerler ise de annesi durmaz, kırk ince belli kızı yanına alarak av yerine gider. Bir çukurda çocuğu kanlar içinde bulurlar. Buğaç korkmamalarını söyler ve yaralanınca **Hızır** (a.s.)'ın gelerek yarasını sıvazladığını, "-Sana bu yaradan ölüm yoktur, annenin sütü ile dağ çiçeği sana merhemdir", dediğini anlatır. Buğaç'ı getirip babasından gizli olarak tabiplere verirler. Kır günde iyileşir.

Kırk namert bunları duyunca, yaptıkları ortaya çıkmadan, bu sefer dirse Han'ı yakalayıp kâfir ellerine götürmeğe karar verirler. Dirse Han'ı tutup ellerini bağlarlar, boynuna ip takıp yaya yürüterek kâfir illerine yönelirler. Oğuz beyleri bundan haberli değillerdir. Annesinin isteğiyle yine Buğaç Han arkadan yetişerek kırk namerdi öldürüp babasını kurtarır.

Hanlar hanı Bayındır Han Buğaç'a taht verir., beylik verir. Dede Korkut gelip destanlar söyler, bu Oğuznâmeyi bu şekilde düzenler ve tespit eder.

Burada biten Buğaç Han hikâyesinden sonra, destanları tespit edene ait olduğu anlaşılan ve dünyanın geçiciliğini anlatan manzume ile dinleyenlere hayır du'âda bulunan ozan dilekleri gelmektedir.

II. HİKÂYENİN TAHLİLİ

A. İTİBÂRİ YAPI

1.Vak'â

"Vak'â, herhangi bir alâka ile bir arada bulunan veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münâsebetlerinin tezâhürüdür." (AKTAŞ, s. 48)

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesindeki Vak'â'lar: Dirse Han oğlu Buğaç Han metnini üç ana bölüme, yeddi metin halkasına ayırabiliriz. Her metin halkası kendi içinde vak'â zincirlerinden ve onları temsil eden anlam birliklerinden oluşur.

a. Bayındır Han İle Dirse Han Arasında Geçen olaylar

1. Metin Halkası: Kan Han Oğlu Bayındır Hanın Ziyafeti
   - Ziyâfet hazırlıkları (Çadırın kurdurulması vb. hazırlıklar),
   - Oğuz beylerinin Bayındır Han'ın ziyâfetine gelmeleri,
   - Dirse Han'ın kırk yiğidiyle ziyafete iştirakleri,
   - Bayındır Han'ın adamlarının Dirse Han'ı karşılayarak, Bayındır Han'ın buyruğu ile Dirse Han'ı kara otağa götürüp altına kar keçe sererek, önüne kara koyun yahnisi getirmeleri,
   - Dirse Han'nın kendisine gösterilen bu tavra hiddetlenerek kırk yiğidi ile birlikte ziyâfeti terk edip, evine hanımının yanına dönmesi.

b. Dirse Han'ın Hanımına Gelmesi ve Bir Ziyâfet tertip Etmesi

2. Metin Halkası: Dirse Han'ın Hanımın Yanına Gelmesi

- Dirse Han'ın başından geçen olayları hanımına anlatması,
- Dirse Han'ın bir ziyâfet tertip etmesi,
- Ziyâfete katılan beylerin, Dirse Han'a çocuk vermesi için Allah'a du'â etmeleri,
- Dirse Han'ın bir oğlunun dünyaya gelmesi.

c. **Dirse Han'ın Mücâdele Dolu Hayatı**

3. Metin Halkası: Dirse Han'ın Bayındır Han'ın Ordusuna Katılması
   - Bayındır Han'ın boğası ile devesini herkes tarafından seyredilmek üzere savaşa tutturması,
   - Dirse Han'ın on beş yaşındaki oğlunun boğa ile karşı karşıya gelmeleri ve boğayı öldürmesi,
   - Dirse Han'ın oğlunun boğayı öldürmesinden dolayı, Buğaç adını alması ve beylik alıp tahta çıkması.
4. Metin Halkası: Buğaç Han'ın Öldürülmek İstenmesi
   - Dirse Han'ın kırk namerdin sözüne kanarak Bugaç Han'ı öldürmek üzere ava götürmeleri,
   - Dirse Han'ın oğlunu ok ile vurması,
   - Dirse Han'ın ve kırk namerdin Buğaç Han'ı Kazılık Dağında yaralı bırakıp eve dönmeleri.
5. Metin Halkası: Buğaç Han'ın Kurtarılması
   - Buğaç Han'ın annesinin av dönüşü için yaptığı hazırlıklar,
   - Buğaç Han'ın annesinin avdan dönmeyen oğlunu aramak için kırk ince belli kızı yanına alarak av yerine (Kazılık Dağı) gitmeleri,
   - Hızır (a.s.)'ın Kazılık Dağı'na gelerek Buğaç Han'ın yarasını sıvazlaması,
   - Buğaç Han'ı bir çukurda kanlar içinde bulmaları,
   - Buğaç Han'ın eve getirilmesi ve kırk günde iyileşmesi,
6. Metin Halkası: Dirse Han'ın Kaçırılması
   - Dirse Han'ın kırk namerdinin, Dirse Han'ın ellerini kollarını bağlayarak, kâfir illerine götürmeleri,
   - Buğaç Han'ın arkadan yetişerek kırk namert yiğidi öldürüp, babasını kurtarması,
   - Bayındır Han'ın Buğaç Han'a taht ve beylik vermesi.
7. Metin Halkası: Dede Korkut'un gelip destanlar söylemesi.

2. Bakış Açısı ve Anlatıcı

"Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde vak'â zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir." (AKTAŞ, s. 84)

"Sanâtâ güç katan, bir sanâtkârı, bir diğer sanâtkârdan farklı kılan, daha doğrusu, sanât ve sanâtkâr planında kaliteyi tayin eden '**Bakış Açısı**'dır. Bakış açısı konusu, çağdaş romanın kendi kimliğini bulmaya başladığı yıllarda meydana gelmiştir." (TEKİN, s. 13)

Bakış açısı üç başlık altında incelenir:

a. Hâkim bakış açısı ve anlatıcı,
b. Kahramanın (anlatıcının) bakış açısı,
c. Müşâhit (anlatıcıya ait) bakış açısı.

Dirse Han oğlu Buğaç han hikâyesinde üç bakış açısı da kullanılmıştır:

a. Hâkim Bakış Açısına Örnek

Dirse Han'ın eşinin, Dirse Han'ı ve oğlunu Kazılık Dağı'ndan av dönüşlerini beklerken, dönenler arasında oğlu Buğaç hanı görmeyince, geçirdiği halet-i rûhiyesini anlatan, iç dünyasına dönük ifâdelerde bu bakış açısı hakimdir.

"...Sağ-ilen soluna göz gezdürdi, oğlan çuğını görmedi. Kara bağrı sarsıldı, düm yüregi oynadı, kara kıyma gözleri kan yaş toldı..." (ERGİN, s. 86) şeklindeki ifâdeler, hâkim bakış açısına bariz bir örnektir.

b. Kahraman-Anlatıcının Bakış Açısına Örnek

Hikâye içinde zaman, zaman olayların akışı içinde geçen karşılıklı konuşmalarda genelde bu bakış açısı hakimdir. Ancak; biz burada hâkim bakış açısı kullanılan sahneleri başlıklar halinde vermekle yetineceğiz. Bunları aşağıdaki şekilde sıralandırabiliriz:

- Dirse Han'ın, Bayındır Han'ın adamları ile karşılıklı konuşmaları,
- Dirse Han'ın, başından geçenleri hanımına anlatması,
- Dirse Han'ın, hanımı ile karşılıklı konuşmaları,
- Dirse Han'ın, dede Korkut ile karşılıklı konuşmaları,
- Av sahnesinde, kırk namerdin Buğaç Han ile karşılıklı konuşmaları,
- Hızır (a.s.)'ın Kazılık Dağı'na gelip yaralı olan Buğaç Han ile konuşması,
- Buğaç Han ile Dirse Hanı'ın karşılıklı konuşmaları vb. karşılıklı konuşmalar.

Birinci maddedeki, Dirse Han'ın, Bayındır Han'ın adamları ile karşılıklı konuşmalarından bir örnek vermek gerekirse: "...Dirse Han aydur: "Bayındır Han benüm ne eksiligüm gördi, kılıcumdan-mı gördi, suframdan-mı gördi, benden alçak kişileri ağ otağa, kızıl otağa kondurdı, benüm suçum ne oldu-kim kara otağa kondurdı", dedi. Ayıtdılar: "Han'ım bu gün Bayındır

Han'dan buyruk şöyledür kim oğlı kızı olmayanı Tanrı Ta'âla karğayupdur biz dahı kargaruz dimişdür didiler." (ERGİN, s. 78-79)

c. Müşahid bakış Açısına örnek

Hikâye boyunca 3. Tekil şahıs olarak anlatım şekli hâkimdir. Hikâyeden bir çok örnek verilebilir. Ancak; biz burada müşahit bakış açısı kullanılan sahneleri başlıklar halinde vermekle yetineceğiz. Bunları aşağıdaki şekilde sıralandırabiliriz:

- Nesir şeklinde yazılan ifâdelerin geneli,
- Ziyâfet hazırlıkları sahnelerinin anlatıldığı ifâdeler. Özellikle cümlelerinin sonu "idi" ifâdesiyle biten bölümler,
- Oğuz beylerinin ziyâfete iştiraklerinin anlatıldığı ifâdeler,
- Bayındır Han'ın ziyâfetine, Dirse Han'ın gelmesi ve gitmesinin anlatıldığı ifâdeler,
- Dirse Han'ın bir ziyâfet tertiplemesi ve bir oğlunun olması ile ilgili olan ifâdeler,
- Dede Korkut'un geliş sahnesi ile ilgili olan ifâdeler,
- Av sahnesi, Buğaç Han'ın yaralanması ve annesi tarafından kurtarılması ile ilgili olan ifâdeler,
- Kırk namerdin Dirse Han'ı kâfir illerine kaçırmaları ve Buğaç Han'ın kırk namerdin ellerinden babası Dirse Han'ı kurtarması ile ilgili olan ifâdeler,
- Bayındır Han'ın, buğaç Han'a taht vermesi ve hikâyenin du'â ile sona ermesi ile ilgili olan ifâdeler.

3. Zaman

"Zaman, bir eserin iç ve dış dinamiğini sağlayan temel unsurlardan biridir."(TEKİN, s. 27)

Anlatma esasına bağlı edibî eserlerde hikâyeler mutlak –belirli veya belirsiz- bir zamanda cereyan eder. "Zaman tablosu: vak'â zamanı, anlatma zamanı, ve bu iki kesit arasında kalan geçen zaman olmak üzere şekillenir. Bir vak'â belli bir zamanda cereyan eder, aynı vak'â yazar tarafından, belli bir süre sonra idrâk edilir, nihayet belli bir süre sonra da anlatılır. Söz konusu üç zaman kesitinin yanı sıra eserin terkibini şekillendiren bir zaman daha vardır ki, o da olayların anlatılma süresidir." (TEKİN, s. 25-26)

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde Zaman: Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinin zaman tahlilini yeddi başlık altında inceleyebiliriz:

a. **Vak'â Zamanı** (Vak'ânın gerçekleştiği zaman): Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili yapılan araştırmalarda ve gerekse kitabın ön sözünde yapılan tanıtımda, Oğuzlar döneminde takriben IX.yy'da peygamber efendimizden yaklaşık 300 yıl sonra yaşayan Oğuz Boyunun başından geçen destanî hikâyeleri vak'â zamanı olarak tespit edebiliriz.

b. **Yazma Zamanı** (Yazarın eseri yazdığı zaman): Yapılan araştırmalarda, bu güne kadar iki vesikâ, hikâyelerin yazıya geçirilmesi zamanı olarak bize bilgiler vermektedir. Bunlar takriben XIV.yy'da yazıya geçirilen Dresten ve Vatikan nüshalarıdır. Dede Korkut hikâyelerinin asıl yazıya geçirildiği zaman yani; yazma zamanı XIV.yy' dır. Araştırmacıların çoğu bu görüş üzerinde hemfikirlerdir.

c. **Okuma Zamanı** (Okuyucunun eseri okuduğu zaman zarfıdır, dolayısıyla kişiden kişiye değişir, vak'â ile alakası yoktur): Bu hikâye 10/11/1996 tarihinde tarafımca okunmuştur.

d. **Kronolojik Zaman** (olayların kronolojik bir zaman takip etmesi): Hikâye boyunca kronolojik bir zaman takip edilmektedir

1. Bayındır Han'ın ziyâfet merasimi,
2. Dirse Han'ın ziyâfet merasimi,
3. Ağzı du'âlıların, du'âlarının kabulü sonucu, belli bir süre geçmesi ve Buğaç Han'ın doğuşu,
4. Buğaç Han'ın on beş yaşına basması ve boğayı öldürmesi,
5. Buğaç Han'ın, babası Dirse Han'ı kırk namerdin elinden kurtarması,

Yukarıdaki sıralamaya dikkat edildiğinde kronolojik bir zamanın olduğu görülür.

e. **Aktüel Zaman** (Eserdeki: mekânda, kişilerde ve vak'â'da ortaya çıkan sosyal zaman): Hikâyede aktüel zaman yani; sosyal zaman Oğuz dönemine ait zamandır. Beylerin, beyliklerin olduğu zamandır.

f. **Kozmik zaman** (olayların gece mi?, gündüz mü?, yazda mı?, kışta mı? geçtiğini ve iklim şartlarını belirten zaman): Hikâyede bir çok kozmik zaman vardır. Örnek vermek gerekirse:

Sabah aydınlığı: "...Alar sabah..."; "...Sakalı uzun tat eri banladukda...."; "...Aklu karalu seçilen çağda..." (ERGİN, s. 78)

Yaz-Güz günü: "...Yazın boğayı saraydan çıkarırlar..."; "...Gelip meydan ortasında koyu virdiler..."; "...Bir yazın bir güzin buğay-ile buğrayı savaşdururlar-idi..." (ERGİN, s. 81)

Olaylar, karşılıklı konuşmalar genelde gündüzleri olmakta, hikâye boyunca gece ile ilgili bir ifâdeye rastlanılmadı. Genelde yaz günlerinde olaylar zinciri karşımıza çıkmaktadır. Çadırların kurulması, insanların meydanlarda şenliklere katılmaları, ava çıkmaları hep gündüz ve yaz günleri vuku bulmaktadır.

g. **Anlatma Zamanı** (itibârî bir varlık olan anlatıcının hikâyeyi öğrenmesi ve anlatması için geçen müddet): XIV.yy'da yazıldığını tespit

ettiğimiz hikâyelerle ilgili Dresten ve Vatikan nüshaları asıl nüshalar olduğundan XIV.yy. anlatma zamanı olarak baz alınabilir.

4. Mekân

"Anlatma esasına bağlı edebî eserler esas itibariyle bir terkiptir. Mekân bu tertibi meydana getiren önemli unsurlardan biridir. Çünkü terkipte asıl unsur mevkiinde bulunan vak'â'nın "gerçek" veya "muhayyel" mutlaka bir mekâna ihtiyacı varıdır." (TEKİN, s. 44)

"...Mekân, anlatma esasına bağlı eserlerde, metin halkalarının teşekkülünde ehemmiyetli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Hatta bazı eserlerde şahıs kadrosunu teşkil eden fertlerden biriyle mekân arasında varlığı müşahede edilen çok yönlü alış veriş, mekânı vak'â'nın kahramanlarından biri haline getirir. Denile bilinir ki böylece mekân şahıslaşır." (AKTAŞ, s. 145-146)

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesindeki geçen Mekanlar: Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde mekân beş başlık altında incelenecektir.

a. **Bölge:** Oğuz boylarının yaşadığı **Anadolu** ve **Şam** diyarlarına yakın bir bölgede olaylar cereyan etmektedir. "İç Oğuz ve Taş Oğuz biglerinin..." (ERGİN, s. 81), yaşadığı bölgeler yerleşim yeridir. "...Akar senün suların Kazılık Tağı/Akar iken akmaz olusun..." (ERGİN, s. 89)

b. **Şehirler:** Hikâyede şehir ismine rastlanılmamıştır.

c. **Açık Mekânlar:**
   1. Bayındır Han'ın ziyafet vermek için çadır kurduğu yerler.
   2. Buğaç Han'ın boğa ile savaşa tutuştuğu, Bayındır Han'ın sarayının önündeki meydan.
   3. Kazılık dağı.

d. **Kapalı Mekânlar:**
   1. Dirse Han'ın evi.
   2. Bayındır Han'ın sarayı.
   3. Ağıl.

e. **Şahıslaşan Mekânlar** (Bahçe dağ gibi mekânlarda konuşma): Hikâyede bu tür mekânlara rastlanılmamıştır.

5. Şahıs kadrosu

"İtibârî eserde nakledilen veya değişik şekillerde ifâde edilen vak'â'nın zuhûru için gerekli insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramları, şahıs kadrosu söz grubuyla adlandırılır." (AKTAŞ, s. 148)

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesindeki Şahıs Kadrusu:

Dirsa Han oğlu Buğaç Han hikâyesindeki şahıs kadrosunu fertlerin eserde yüklendikleri fonksiyonlarını dikkate alarak incelediğimizde aşağıdaki gibi gruplandırabiliriz:

a. **Vak'â'nın Meydana Gelmesi İçin Varlığına Mutlak İhtiyaç Duyulan Birinci Derece Kişiler:**

1. Dirse Han: Oğuz beylerindendir. Buğaç Han'ın babasıdır. Hikâyenin başlangıcında çocuğu olmadığı için, bayındır Han tarafından aşağılanan, horlanan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak; daha sonra çeşitli işler yapan ve beylerin du'âsına mazhar olup, bunun sonucu bir oğlu (Buğaç Han) olan biri. Hikâyeyi incelediğimizde oldukça zengin biri olduğunu da mîşahade etmekteyiz. Mal varlığı ile ilgili olarak hikâyeden örnekler vermek gerekirse:

"...Boynı uzun bidevi atlar gider-ise menüm gider.../...Ağayıldan tümen koyun gider-ise menüm gider.../...Altun başlı banivler gider-ise benüm gider.../...Ağ yüzlü ala gözlü gelinler gider-ise menüm gider..." (ERGİN, s. 92)

"... Dirse Han aydur: Bayındır Han benüm ne eksikligüm gördi, kılıcumdan-mı gördi, suframdan-mı gördi..." (ERGİN, s. 78-79)

"... Aç görse toyurdı. Yalın görse tonatdı. Borçluyı borçundan kurtardı..." (ERGİN, s. 81)

Dirse Han'ın şahız tiplemesini incelediğimizde, çok boyutlu, değişik karakterler göstermektedir. Bir oğlu olmak için her türlü fedakarlığı gösteren, bir süre sonra oğlu olunca onu öldürmeye yeltenen, acımasız bir kişiliğe bürünen, etrafındakilerin sözlerinden çabuk etkilenen ve onların dediklerine uyan bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte bu karakteristik özelliklerinden dolayı yuvarlak bir tip (çok boyutlu, değişik karakterler gösteren, psikolojik derinlikleriyle dikkatleri çeken kişiler) olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Oğuz beylerinden olması da sosyal bir tip olarak tanımlamamızı gerektirmektedir.

2. Buğaç Han: Oğuz beylerinden Dirse Han'ın oğludur. Yiğit ve akıllı bir delikanlıdır. Daha on beş yaşındayken bir bahar gününde, Oğuz beylerinin önünde kızgın bir boğayı öldürebilen bir insan. Öyle bir buğa ki; "... ol buğa katı taşa buynuz ursa un gibi ügidür..."; "...Üç kişi sağ yanından üç kişi sol yanından demür zencir-ile buğayı tutmuşlar idi..." (ERGİN, s. 81)

Buğaç Han'ın akıllı olduğunu şu ifâdeler ortaya koymaktadır. Buğaç Han boğa ile mücadelesinde, belli bir merhaleden sonra; "... fikir eyledi aydur: Bir tama direk ururlar. Ol tama tayak olur, ben bunun alnına niye tayak olurım tuturun idi. Oğlan buğanun alnından yumruğun gidirdi, yolundan savuldı. Buğa ayak üstüne turamadı, düşdi tepesinün üstüne yıkıldı. Oğlan pıçağına el urdı, buğanun başını kesti..." (ERGİN, s. 82)

Aynı zamanda Buğaç Han erdemli ve hünerli biridir. Dede Korkut'un sözlerinden bunu anliyoruz. "...Taht erdemlüdür..." (ERGİN, s. 82); "... biner olsun hünerlüdür..." (ERGİN, s. 83)

Kara gözlü olduğunu: "... kara kıyma gözlerün uyhu almış açgıl ahı..." (ERGİN, s. 88)

Alçak gönüllü, büyüklerin sözlerini dinleyen biri olduğunu: "...yorı oğul, baban sana kıydı-y-ise sen babana kıymagıl didi. Oğlan anasınun sözin sımadı..." (ERGİN, s. 91)

Tüm bu ifâdelerden sonra, Buğaç Han'ın bey oğlu olmasından dolayı sosyal bir tip ve hikâye boyunca yapısına binden çok nitelik girmeden, yani; çok yönlü bir karakteri olmadan, bizleri şaşırtıcı bir davranışa girmeden düz bir tip (Yalınkat: katıksız biçimiyle, tek bir nitelik ya da düşünceden oluşan, yapısına birden çok nitelik girince, kenarından kıvrılarak yuvarlık bir tipe bürünen kişiler. Yani; inandırıcı ve şaşırtmayan kişiler.) olarak tanımlayabiliriz.

3. Dirse Han'ın Hanımı: Hikâye boyunca nedense isminden bahsedilmemektedir. Buğaç Han'ın annesidir.

Han kızıdır. Dirse Han hanımına seslenişte: "...Han kızı yirümden turayım-mı..."(ERGİN, s. 86)

Dirse Han'ı severek almıştır: "...Göz açuban gördügüm/Könül virüp sevdügüm. A Dirsa Han..." (ERGİN, s. 86)

Yardım sever bir insandır: "...Kara tonlu dervişlere nezirler virdüm/Aç görsem toyırdum, yalınçak görsem tonatdum/Depe gibi et yığdum, göl gibi kımız sağurdum/..." (ERGİN, s. 87)

Savaşçı bir kadındır: "... Azgun dinlü kâfire ben varayum/Paralanup Kazılık atımdan inmeyinçe..." (ERGİN, s. 87)

Doğum öncesi: Selvi boylu, topuğuna kadar varan kara saçları, yaya benzer çatma kaşlı, ağzına badem sığmayacak kadar küçük ağızlı biri olduğu anlaşılmaktadır. "...İvden cıkıp yorıyanda selvi boylum/Topuğında sarmaşanda kara saçlum/Kurulu yaya benzer çatma kaşlum/Koşa badem sığmayan tar ağuzlum/güz almasına benzer al yanaklum..." (ERGİN, s. 79); oğlu büyüp av yapacak hae gelinceki hali ise: "...Ağ pürçeklü 'izzetlü canım ana..."(ERGİ, s. 89)

Acıma duygusu olan asil ve örnek bir annedir: "...yorı oğul, baban sana kıydı-y-ise sen babana kıymagıl didi..." (ERGİN, s. 91)

Sonuç olarak sosyal ve düz (Yalınkat: dürüst ve şaşırtmayan) bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

b. Vak'Â'nın Meydana Gelmesi Durumuna Yarayan İkinci Derece Tali Kişiler:

1. Bayındır Han: Oğuz beylerindendir. Yiğit, cömert, sofrası geniş, gelenek-göreneklerine son derece bağlı biridir. Oğuz beylerine yönelik bir ziyâfet tertip etmesi ve şu buyruğu veresi gelenekçiliğine güzel bir örnektir "Han Bayındır, yılda bir kerre toy idüp Oğuz biglerin konuklar-idi. Gine toy idüp attan aygır, deveden buğra, koyından koç kurdurmış-idi. Bir yire ağ otağ, bir yire kızıl otağ, bir yire kara otağ kurdurmış –idi. Kimun ki oğlu kızı yok kara otağa kondurun, kara kiçe altına döşeyun, kara koyun yahnısından önüne getürün, yir-ise yisun, yimez-ise tursun gitsun dimiş-idi." (ERGİN, s. 78)

Sonuç olarak begliğinden dolayı sosyal bir tip, değişmeyen tavır ve hareketlerinden dolayı düz (yalınkat) bir tip olarak tanımlayabiliriz.

2. Dede Korkut: Oğuzların destanî hikâyelerinde önemli bir şahıs olarak karşımıza çıkmaktadır. Oğuzlar arasında sözü dinlenilen saygınlığı olan bir insandır. Sosyal bir tiptir, düz (Yalınkat) bir kişilik olarak tanımlayabiliriz

3. Dirse Han'ın Yiğitleri: İsimleri hikâyede zikredilmemektedir. Kimi zaman yiğit, kimi zaman namert olarak tanıtıldıklarından dolayı, yuvarlak (şaşırtan tip) kişiler olarak tanımlanabilecek tiplerdir.

4. Hızır (a. s.): Her zaman olduğu gibi insanların en sıkıntılı dönemlerinde, ilâhî bir kudretin tecellisi ve sonucu olarak yardıma gelen, dini bir şahıstır. Hikâyede Buğaç Han'ı kurtarma hususunda büyük yardımları olmuştur.

c. Fon Veya Dekoratif Unsur Olarak Hikâyede Yer Alan Üçüncü Derece Şahıslar:

1. Bayındır Han'ın Adamları,
2. İç Oğuz Beyleri,
3. Taş Oğuz Beyleri,
4. Çocuklar,
5. Ozanlar,
6. Dervişler,
7. Kırk İnce Belli Kız.

B. ANLATIM TEKNİKLERİ

1. Tasvir Tekniği

" Tasvir, en kıssa tanımıyla, "eşyâyı görülür hâle koyma" sanatıdır. Tasvir, roman sanatında en fazla başvurulan anlatım, tanıtım yollarından biridir." (TEKİN, s. 73)

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde kullanılan Tasvir Tekniği:

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde kullanılan tasvir sanatını iki başlık altında inceledik:

a. Çevre Tasvirleri
b. Kişi Tasvirleri

a. Çevre Tasvirleri

1. Sabah Aydınlığını Anlatan Tasvirler

"...Salkum salkum tan yilleri esdüginde/ Sallu bozaç turgay sayradukta/Sakallu uzun tat eri banledukda/Bidevi atlar issini görüp okradukda/Aklu karalu seçilen çağda/Göksi gözel kaba tağlara gün değende/Big yiğitler

culasunler bir birbirine koyulan çağda..." (ERGİN, s. 78)

2. **Kazılık At** (Kazılık dağında yetişen atlar) **Tasvirleri**

"...Yilisi kara kazılık atun butun bindün.../...Paralanıp kazılık atumdan inmeyinçe..." (ERGİN, s. 86-87)

3. Kazılık Dağı Tasvirleri

"...Akar senün suların Kazılık Tağı/Akar iken akmaz olsun/Biter senin otlarun Kazılık Tağı/Biter iken bitmez olsun/Kaçar senün geyiklerün Kazılık Tağı/Kaçar iken kaçmaz olsun taşa dönsün..." (ERGİN, s. 89)

b. **Kişi Tasvirleri**

1. **Dirse Han'ın Hanımını anlatan Tasvirler**

"...Berü gelgil başum bahtı ivüm tahtı/İvden çıkup yorıyanda selvi boylum/Topuğunda sarmaşanda kara saçlum/Kurulu yaya benzer çatma kaşlum/Koşa badem sığmayan tar ağızlum/Güz almasına benzer al yanaklum..." (ERGİN, s. 79)

2. Sahne Tekniği

"Hikâye eleştirisinde yükün büyüğünü sahneler taşır. Sahne okuyucuya sözü edilen faaliyete katılıyormuş duygusunu verir. Çünkü okuyucu, faaliyetin hem oluşunu, hem de olduğu anı aynı anda yaşar." (KALKIŞIM, s.41)

Tiyatro eserlerinde olduğu gibi roman ve hikâyede de bir dekor vardır. Eşyalarla kişiler arasında bir uyum olması gerekir. Örneğin, köy roman ve hikâyelerinde masada yemek yenilmez kaidesi gibi... Tasvir dışında diyaloglar sahne tekniğinin kullanıldığı kısımlardır.

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde kullanılan Sahne Tekniği:

- Bayındır Han'ın Oğuz beylerini davet ettiği sahne,
- Dirse Han'ı karşılama sahnesi ve Bayındır Han'ın adamlarıyla diyalogu,
- Dirse Han'ın eve dönüşü ve hanımıyla karşılıklı konuşmaları sahnesi,
- Dirse Han'ın ziyâfet verme sahnesi,
- Bayındır Han'ın, boğası ile devesini savaşa tutuşturduğu ve milletin seyrettiği sahne,
- Buğaç Hanı'ın boğayla boğuşması ve onu öldürmesi sahnesi,
- Dirse Han ile kırk yiğidinin karşılıklı konuşmaları,
- Av sahnesi,
- Hızır (a.s.) sahnesi,
- Buğaç Han'ın annesinin av dönüşü hazırlık sahneleri,
- Buğaç Han'ın annesinin, Kazılık Dağına Buğaç Han'ı aramaya çıkma sahnesi,
- Buğaç Han ile annesinin karşılıklı diyalogları,
- Dirse Han'ın adamlarının, Dirse Han'ı öldürmek üzere kâfir İllerine kaçırma sahnesi,
- Buğaç Han'ın babasını kurtarmak üzere kırk namerdin peşlerine düşmesi ve babasıyla karşılıklı diyalogları sahnesi,
- Buğaç Han'ın kırk namertle çarpışma sahnesi,
- Buğaç Han'ın kırk namerdi öldürüp babası Dirse Han'ı kurtarması ve ev dönmeleri sahnesi,

3. Özetleme Tekniği

Tasvir ve karşılıklı diyaloglar hariç; gittiler, geldiler, olaylar ve sahne tekniğini kapsar. Sahnede olay vardır, tasvirde olay yoktur, anlatma ile özet arasındaki temel farkı ise şöyle izah edebiliriz; özet anlatmanın daha kısa anlatımıdır. Yani özet, kısa ifâdelerle çok şeyin anlatılmasıdır. Özet tekniği çalışması yapılırken, diğer tekniklerle olan ilişkileri de tespit edilir.

"Özetleme tekniği, çağdaş anlatım imkanlarının denenmesinden önce en fazla uygulanan tekniklerdir. Özetleme tekniği teferruatı önler. Esere "teksifi" bir vaziyet kazandırır. Bu yöntemde olaylar ve kişiler bariz yönleriyle tanıtılır. Sonuç olarak sayfalar boyu sürecek tanıtma meselesi birkaç satır veya paragrafla hal edilmiş olur." (TEKİN, s. 94)

Günümüzde "bilinç akımı", İç monolog", "iç çözümlemeler" gibi teknikler özetleme tekniği yerine kullanılmaktadır. Bu üç teknik, özetleme tekniğinin gördüğü vazifeyi yerine getirmenin yanı sıra, esere daha gerçekçi bir kimlik kazandırmaktadır.

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde kullanılan Özetleme Tekniği:

Geçmişten bahsederken:"Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yirinden turmuş-idi..." (ERGİN, s. 77)

Teferruata girilmeden anlatılmak istenenlerin bir çırpıda anlatılması: "Hanlan Han'ı Han Bayındır, yılda bir kere toy idüp Oğuz biglerin konuklar-idi..." (ERGİN, s. 77); "...Oğuz biglerin bir bir gelüp yığnak olmağa başladı..."; "...alar sabah dirse Han kalkubanı yirinden örü turup kırk yigidin boyuna alup Bayındır Han sohbetine gelur-idi..." (ERGİN, s. 78); "...bu karayup bana ya bendendür ya hatundandur didi..."; "...Dirbse Han evine geldi." (ERGİN, s. 79); "...Dirse Han dişi ehlinün sizi-y-ile ulu toy eyledi, hacet diledi. Atdan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdurdı. İç Oğuz, Taş Oğuz biglerin üstine yığınak itdi. Aç görse toyurdı. Yalın görsa tonatdı. Borçluyı borçından kurtardı. Depe gibi et yığdı,

göl gibi kımız sağdurdı. El götürdiler hâcet dilediler. Bir ağzı du'âlınun alkış-y-ile Allah Ta'âla bir 'âyal virdi..." ; "Oğlan on biş yaşına girdi. (Görüldüğü gibi, on beş yıllık süreç hikâyede bir cümle ile özetlenmiştir) Oğlanun babası Bayındır Han'ın ordusuna karıştı..." (ERGİN, s. 81). "... Boz atlu Hızır mana geldi..."; "...Hanum, oğlanun kırk günde yarası onaldı. Sapa sağ oldı...." (ERGİN, s. 90)

4. İç Monolog Tekniği

"Anlatım söz üzerine kurulur. Söz iki şekilde fonksiyonunu icra eder; ya sese dönüşür dışa yansır; yahut sese dönüşmeksizin insanın iç dünyasında görevini yerine getirir. Sonuç olarak insanın dış ve iç olmak üzere iki konuşma tarzına sahip olduğunu söyleyebiliriz." (TEKİN, s. 95)

İç monolog tekniğindeki temel amaç roman kahramanın iç dünyasını da yansıtarak okuyucuyu ile karşı karşıya getirmektir. Bu getirmede yazar, bir takım yorum ve müdahalelerle araya girmez, aksine okuyucu ile roman kahramanını baş başa bırakır. İç monologun bariz özelliği zihnin serbestçe ve faal bir şekilde çalışmasıdır. İç monolog tekniği, başta kahramanın iç dünyasını tanımamıza vasıta olmakta daha sonra muhteva ve anlatım tabakasının şekillenmesinde olumlu rol oynamaktadır. (TEKİN, s. 101-102)

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde kullanılan İç Monolog Tekniği: Dirse Han oğlu Buğaç Han Hikâyesinde, hikâye kahramanlarının konuşmaları arasında geçen bazı ifâdeler iç monolog olarak alınabilir. Kahramanın iç dünyası ile ilgili hikâyede geçen ifâdelerden örnek vermek gerekirse:

Evlat sahibi olmamanın garip ve acayip bir şey olduğuna inanması: "...bu karayup bana ya bendendür ya hatundandur didi..." (ERGİN, s. 79); "...Tanrı Ta'âla bize batman oğul virmez nedendür didi..." (ERGİN, s. 80)

Kıskançlığın ifâdesi: "...Gelün oğlanı babasına kovlayalım, ola kim öldüre, gine bizüm 'izzetimüz hörmetümüz anun babası yanında hoş ola artuk didiler..." (ERGİN, s. 83)

İyi niyet, saflık ve kedini kanıtlama ifâdeleri: "...Oğlandur ne bilsün, geyiği kovar-idi getürür-idi babasının önünde sinirler-idi. Babam at segirdüşüme baksun kıvransun, oh atışuma baksun güvensun, kılıç çalışıma baksun sevinsün dir-idi..." (ERGİN, s.85)

5. İç Diyalog Tekniği

İç diyalog da tıpkı 'İç monolog' gibi, roman kahramanın içinde bulunduğu psikolojik durum doğrultusunda, kendi kendisiyle –sanki karşısında biri varmış gibi- konuşmasıdır. İç monolog cümleleri genel olarak gramer kuralları dahilinde düzgün bir görünüm arz eder. Konuşma havası hakimdir. Cümle düzenini tayin eden, kişinin içinde bulunduğu psikolojik durumudur. Cümleler kişinin o andaki durumuna göre telaş ve heyecanına, sevinç ve kederine göre şekillenir, öylece okuyucuyu yansır." (TEKİN, s. 100)

Dirse Han oğlu Buğaç Han Hikâyesinde, hikâyeye boyunca iç diyalog tekniğine rastlanılmamıştır.

6. Leitmotif Motif Tekniği

" Leitmotif, ana kılavuz motif anlamına gelmektedir. Edebiyata müziğin armağanıdır... Esas itibariyle bir müzik terimi olan Leitmotif müzik dilinde bir melodinin akışı içinde tekrarlanmak o melodiye renk veren motif demektir. Edebiyatta özellikle roman türünde rağbet gören bir teknik olarak Leitmotif türlü vesilelerle tekrarlanan bir ifâde kalıbıdır. Özellikle natüralist romancıların başvurduğu bu teknik, roman şahısların belirleyen tipik özelliklerini vermede kullanılır. Mesela, belli bir kelimenin dikkati çeken telâffuzu, ya da belli şartlar altında tekrarlanan mimikleri, sonra her fırsatta hatırlatılan bazı yaratılış özellikleri Leitmotif karakteri taşır. (TEKİN, s. 92)

Bu üç hali örneklemek gerekirse: Mesela, Namık Kemal'in 'Vatan Yahut Silistre' adlı piyesinde Abdullah Çavuş'un toplam yirmi üç defa "Kıyamet mi kopar?" ifâde kalıbını telâffuz edip tekrarlaması. Bu ifâde kalıbı, adeta onun şahsiyetinin vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde kullanılan Leitmotif Tekniği:

Sabah Aydınlığı hep şu mısralarla anlatılır: "...Salkum salkum tan yilleri esdüğinde/ Sakallu bozaç turgay sayradukda/Sakalı uzun tat eri banladukda/Bidevi atlar issini görüp okradukda/Aklu karalu seçilen çağda/Göksi gözel kaba tağlara gün değende/Big yigidler cılasunlar bibirine koyulan çağda..." (ERGİN, s. 78-79)

Bedevi atların özelliğini tanıtırken: "Boynu uzun bidevi atlar..."motifi kalıp olarak kullanılmaktadır.

7. Montaj Tekniği

"Montaj tekniği, esas mahiyeti itibariyle, bir yazarın başkasına ait olan-anonim, ilâhi veya ferdi-herhangi bir söz ya da yazıyı, kalıp halinde eserin terkibinde, belirli bir maksat doğrultusunda kullanması demektir. Bu teknik bir yönüyle edebiyatta köklü bir geleneği olan iktibas sanatını hatırlatmaktadır." (TEKİN, s. 34)

İktibas: Aktarma, alıntı, ödünç alma, nesirde ve nazımda fikri kuvvetlendirmek için başka kaynaklardan veya tanınmış kişilerden parça almaya denir.

"Sonuç olarak "ister nazım isten nesir planında olsun, iktibas sanatı, edebiyatımızda, söze güzellik, manaya derinlik manaya derinlik kazandırmak maksadıyla kullanılmış ve asırlar boyu -İslâmiyet'in getirdiği çeşni ile- hayli rağbet görmüş, esasta genelde dine dayalı klasik edebiyatımızın önemli bir ifâde vasıtası olmuştur." (TEKİN, s. 34-35)

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde kullanılan Montaj Tekniği: Hikâyede geçen Atasözleri ve deyimler, Du'âlar ve Beddu'âlar gibi Halk edebiyatı ürünleri halka mal olmuş anonim halkbilgileri olduğundan montaj olarak kabul edilebilinir.

Atasözü olarak: "At ayağı külüg ozan dili çevük olur."; "Eyegülü alalur kapurgalu büyür" (ERGİN, s. 81, 90)

Beddu'â olarak: "...Akar iken akmaz olsun/ ...Biter iken bitmez olsun/...Kaçar iken kaçmaz olsun taşa dönsün..." (ERGİN, s. 89)

Du'â olarak: "Kadir tanrı seni namerde muhta eylemesün" (ERGİN, s.95)

Tekerleme olarak: Tekerleme genelde hikâye sonunda geçmektedir. "Anlar dahı bu dünyaya geldi kiçdi/Kervan gibi kondı köçdi/Anları dahı ecel aldı yir gizledi/Fânî dünya yine kaldı/ Gelimlü gidimlü dünya/Son uçı ölümlü dünya." (ERGİN, s. 94)

8. Geriye Dönüş Tekniği

"Roman, zaman bakımından geçmiş hâl ve geleceğe açık bir türdür. Romancı olayları ve kişileri hakkıyla tanıtmak, takdim etmek, dolayısıyla eserine gerçekçi bir kimlik kazandırmak maksadıyla zaman zaman geçmişe döner, geçmişten sağladığı bilgilerle hâl'i değerlendirmeye çalışır. Romancı bu ameleyi gerçekleştirirken Geriye Dönüş Tekniği'nden yararlanır." (TEKİN, s. 51)

Târihî romanlarda Geriye Dönüş Tekniği'nin oldukça yaygın bin şekilde kullanıldığını müşahede etmekteyiz.

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde kullanılan Geriye Dönüş Tekniği: Hikâyede, av dönüşü sonrası Dirse Han'ın hanımının konuşmasında Geriye Dönüş Tekniği kullanılmıştır: "...Beri gelgil başum bahtı ivim tahtı/Han babamun güyegüsi/Kadın anamın sevgüsi/Atam anam vidigi/Göz açuban gördügüm/Könül virüp sevdigüm/A dirse Han.." (ERGİN, s. 86); Kuru kuru çaylara su saldum/Kara tonlu dervişlere nezirler virdüm/Aç görsem toyurdum, yalınçak görsem tonatdum/Depe gibi et yığdım, göl gibi kımız sağurdum/Dilek ile bir oğul güç-ile buldum..." (ERGİN, s. 87)

Buğaç Han'ın annesine seslenirken ki ifâdesi: "...Beri gelgil ak südin emdügüm kadınum ana..." (ERGİN, s. 89)

Dirse Han'ın Buğaç Han ile görüşürken, oğlunu öldürdüğünü anlatan ifâdeler: "...Savaşmadın urışmadın kurtarayım döngül girü/Menüm içün geldün-ise oğlançuğum öldürmişem/Yigit sana yazuğı yok döngil girü..." (ERGİN, s. 93)

9. İç Çözümleme Tekniği

İç Çözümleme Tekniği, anlatıcının araya girerek roman kahramanının, duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarması anlamına gelmektedir. İç Çözümleme Tekniği, bu özeliğinden dolayıdır ki roman sanatında en fazla uygulanan hatta 'İç Monolog' ve 'Bilinç Akımı' tekniklerinin keşfinden önce kişiyi anlatma/tanıtmak için başvurulan yegane anlatım tekniği idi. Bir başka değerlendirme ile iç çözümleme tekniği 'Anlatma' yönteminin hakim olduğu çağların anlatım tarzıdır.

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde kullanılan iç Çözümleme Tekniği: Hikâye anlatıcısı zaman zaman araya girerek kahramanın duygu ve düşüncelerini bize anlatmaktadır: "...Oğlan tahta çıktı babasınun kırk yiğidin anmaz oldı. Ol kırk yiğit hased eylediler..." (ERGİN, s. 83); "...Oğlandur ne bilsün, geyiği kovar-idi getürür-idi babasının önünde sinirler-idi. Babam at segirdişüme baksun kıvnasun, oh atışuma baksun güvensün, kılıç çaluşuma baksun sevinsün dir-idi..." (ERGİN, s. 85); "...Dirse Han istedi kim oğlançuğınun üstüne gürleyüp düşe-y-idi..." (ERGİN, s. 86); "...Dirse Han'ın hattunı oğlançuğunun ilk avıdır diyu atdan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdurdı, kanlu Oğuz biglerin toplayayım didi..." (ERGİN, s. 86);"...zarılık eyledi ağladı..." (ERGİN, s. 87); "...Katlanımadı kırk ince kızı boyına aldı, bidevi ata binüp oğlançığun isteyü gitdi..." (ERGİN, s. 88); "...Oğlan anasınun sözin sımadı..." (ERGİN, s. 91); "...Dirse Han oğlançuğı idügin bilmedi, karşı geldi..." (ERGİN, s.92)

10.Otobiyografik Anlatım Tekniği

Romancıların, biyografiden geniş bir şekilde yararlanmaları "Otobiyografik" anlatım tekniğini gündeme getirmiştir. Otobiyografik tarzda anlatıcı 1. Tekil kişidir. Bir diğer ifâdeyle anlatıcı ile anlatılan aynı kişidir. Romanda yer alan her şey okuyucuya bu kişinin bakış açısından yansır. Çünkü o hem gözleyen, hem de gözlenen mevkiindedir. Anlatıcının bu konumu, otobiyografik tarzın manevra imkanını, ister istemez sınırlamakta, darlaştırmaktadır. Otobiyografik anlatım yönteminde roman konusu da anlatıcı da aynı kişi olduğundan bakış açısı çok dardır. Sonuç olarak; otobiyografik tarz, ben merkezli olduğundan itimatsızlık telkin ettiği için

-çünkü anlatıcı ile anlatılan arasındaki mesafe belirsizdir- yazarlar tarafından rağbet görmemiş bir anlatım yoludur. (TEKİN, s. 90-91)

Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesinde Otobiyografik anlatım tekniği kullanılmamıştır. Anlatıcı 1. Tekil şahıs değildir. Yani; anlatıcı ile anlatan aynı kişi değildir, farklı kişilerdir. Otobiyografik anlatım tekniği tercih edilmemiştir.

III. SÖZLÜK

Acgil: Ççmak
Ağayıl: Ahın, ağıl
Ah: Artık, âhir, nihayet
Alkış: Hayır du'â
Akradukça: Atın yavaş sesle kişnemesi
Ala sayvanı: Ela gölgelik, alaca güneşlik
Ala: Taraf, doğru
Alar: İlk aydınlık, sabah aydınlığı
Alça: Al, kırmızı, pembe
Algıl: Almak
Aluban: Almak
Arkur: Çapraz, yanlamasına
Aşanmış: Yükselmiş
Ayal: Çocuk, oğul
Ayıtmak: Söylemek
Ban: Çok süslü altın başlı çadır
Banladukda: Ezan okunduğunda
Bidevi: Cins at, bir at cins
Big: Bey
Bilesince: Birlikte
Bilgil: Bilmek
Boyuna: Beraberine, yanına, mahiyetine
Bozaç Turgay: Bozaç çalan çayır kuşu
Buga: Boğa
Bugra: Erkek deve
Cılasunlar: Yigitler, kahramanlar
Cılavısın: Gem, dizgin, yular
Çagıruban: Çağırmak, bağırmak
Çapup: Koşmak, koşturmak
Digeç: Demek
Dogil: Demek
Düm: bütün, tamam, tam
Emçegin: Meme
Erçel: Yaramaz, kötü, inatçı, huysuz, aksi
Gelgil: Gelmek
Görgil: Görmek
İgiçe: ig
İssini: Sahibini
Kalkuban: Kalkmak
Kamın: Akan su
Kanda: Nerede, nereye
Karayıp: Gariplik,acayıplık, tuhaflık
Kargamak: Beddu'â etmek
Kargayıp: Tesir edip
Kaytaban: Deve sürüsü, Develer, Deve ağılı
Kıvanmak: İftihar etmek
Kıya: Kıymak, kastetmek
Kim: kim-ki(edat)
Kovlamak: Gıybet etmek, arkadan çekiştirmek
Kür: İdraksiz, inatçı, aksi yaramaz
Nezir: Adak
Nöker: Hizmetkâr
Oh: Ok
Ohşagil: Gönül almak, tavlamak
Ören: Viran, harap
Örü turdı: Ayağa kalkmak, ayakta durmak
Pürçek: Saçın alına ve şakağa saçan kısmı
Sagurmak: Sağdırmak
Sayradukda: Ötmek, şakımak
Segirtmek: Koşmak, koşturmak
Sıgadı: Sıvazlamak, sıvanmak
Sımamak: Yermek, kırmak
Şami: Bir çadır cinsi
Şorlamak: Şırıldamak, şırıl şırıl akmak
Tahsin: beğenmek, taktir etmek, övmek
Talus: Kürek kemiği, sırtın bir yanı, sırt, arka
Teber: Haber
Teferrüç: Gezinti, Eğlenmek için gezinme, seyir
Ton: Elbise, giyim
Toy: Düğün, büyük düğün, şölen ziyâfet
Tümen: On bin
Ulalur: Büyür, gelişir, yetişir
Urdı: Vurdu
Uz: Uygun, Münasip, ustaca, isabetli, doğru
Varıçak: Varmak
Virdügü: Verdiği
Virgil: Vermek
Yarçımasun: Bahtiyar olmak, mesut omak
Yazıda: Ova, sahra, kır, yaban yer
Yıgşur: Yığmak, toplamak
Yig: İyi, daha iyi, yeğ
Yilisi: Yele
Yinüm: Yen, elbise kolunun ağız tarafı
Yoriyan: Yürüyen
Yortup: At koşturmak, at sürmek
Yügrük: Koşucu, koşan, hızlı giden, sür'âtlı
Zarılık: Sesle ağlayış, inleyiş, inilti, feryat, figan
Zarp: Darbe, darp, vurma, zorlama

IV. YARARLANILAN KAYNAKLAR

ERGİN, Muharrem. 1994. **"Dede Korkut Kitabı"**. C. I-II. Türk Dil Kurumu Yayınları: 169. ANKARA
AKTAŞ, ŞERİF. 1991. **"Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş"**. 2. Baskı. Akçağ Yayınları.ANKARA
TEKİN, Mehmet. **"Roman Sanatı"**
KALKIŞIM, Muhsin. 1996. **"Fuzuli'nin Leyla ü Mecnûn u Tahlili"**. Derya Kitap Evi Yayınları. Trabzon

BİR URFA AŞIĞI
(Mustafa Dişli)

Mehmet KURTOĞLU

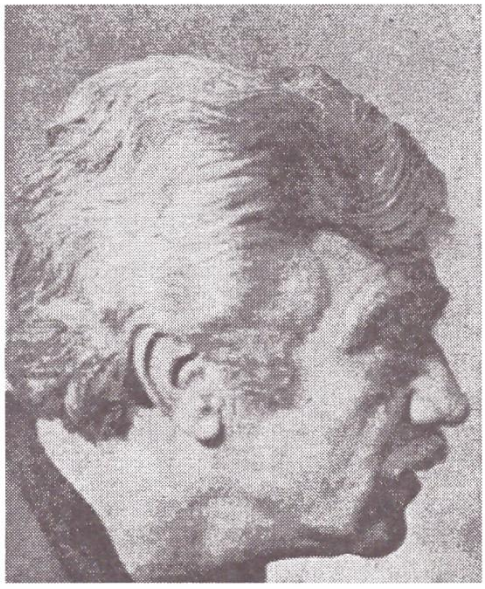

Gönlü Urfa sevgisiyle dolu olan Mustafa Dişli, 19 Nisan 1926 yılında Kalaboynu mahallesinde doğmuş. Tahsilini sırasıyla Turan İlkokulu, Adana Öğretmen Mektebi ve daha sonra Urfa lisesine devam etmiş. Sanata olan ilgisi ortaokul sıralarında başlamış. Devrin meşhur şairesi Halide Nusret Zorlutuna ve edebiyatçı Naci Ecer'in rahle-i tedrisatından geçmiş. Doğuştan yetenekli olan Mustafa Dişli, sinema, tiyatro yazarlığı ve oyunculuğu yapmış, şarkı sözü ve şiir yazmıştır. Çok yönlü biridir. Mustafa Ayataç onun için şöyle der: "Yakın zamanlarda ölen, yakından tanıdığımız çağdaş genç kuşaktan halk içinde yetişmiş, otantik yerel şivede söz ustalığına sahip Urfalı Şair Mustafa Dişli. Bulunduğu çevrenin tutucu geleneğini kıramamış, ancak övgüye değer kişisel aktif, sanatsal çalışmalarında da ölünceye değin hiç ödün vermemiştir. (1)

Mustafa Ayataç'ın Dişli hakkında söyledikleri doğrudur. Ama şairliğinin öyle kuvvetli olmadığı şiirlerinden belli ediyor. Mahallilikten evrensele ulaşmak isteyen bir sanatçının ruhunda o sanatçılara has olan gizli güç varsa ne yapıp yapıp mutlaka önündeki engelleri aşacağına inanıyorum. Yalnız Mustafa Dişli'nin iyi bir hatip olduğu su götürmez bir gerçektir. Sinema ve Tiyatro oyunculuğunu dahi bence hatipliği bastırmıştır. Urfalılar arasında meşhur olan bu hatipliğidir. Bir insan çok iyi konuşabilir ama çok güzel şiir yazamayabilir. Bu onun kişiliğine gölge düşürmez. Zaten Dişli'yi dişli eden mahalliliğidir. Yüreğinde taşıdığı Urfa sevgisi onun bu topraklardan kopmamasını sağlamış, yazdığı tiyatroları, şiirleri hep Urfa açısından ele almıştır. Örneğin Urfa'ya geleceğini duyduğu dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in trenine şöyle bir yazı yazar: "7000 yıllık Urfa'ya bir lise açmadan dönme yolun açık olsun saygı değer bakanım" (2) Ardından Urfa'ya lise açılır. Yine "1969 yılında Urfa'da içme suyu sorunu had safhaya ulaşmıştır. Mustafa Dişli ve arkadaşları bir heyet oluşturarak bu sorunları direkt Ankara'ya TBMM'e anlatmaya karar verilir. Bundan sonrasını Muhittin Akıllı'dan dinleyelim: "Dişli yolda giderken bir şişe suyun içerisine aspirin tableti ve tuz karıştırdığını gördüm. Herhalde birimize yine şaka hazırlıyordur" diye düşündüm. Heyet nihayet Ankara'ya ulaşmış, devrin bir bakanının makamına kabul edilmiştir. Dişli hepmizinin arasından birden çıkarak bakanın masasına hazırladığı şişeyi bıraktı. Bakan "bu nedir?" dedi. Dişli şiirsel bir tarzla başladı anlatmaya: "Bu şişenin içindeki çeşme başında sıra için tartışan kadınlarımızın gözyaşlarıdır. Evinde su olmadığı için akşam kocasına yemek hazırlayamayan, kocasından dayak yiyen kadınlarımızın göz yaşlarıdır. Musalla taşında yıkanmak için bekleyen bir ölünün yakınlarının gözyaşlarıdır. Dayanamayıp 'yeter oğlum" diyen bakan yanındaki yetkiliye sesleniyordu. "Urfa içme suyuna altı milyon ayırın" (3)

Mustafa Dişli'nin bu ve buna benzer bir çok hatırası anlatılır. Dişli'yi çok yakından tanıyan Naci İpek ise onun ölümünün dördüncü yılında "İz Bırakanlar" köşesinde hakkında şunları yazar: "Sanatkar idi. Sanatkar ruhlu idi. Erkek güzeli denilebilecek bir fiziği, etkileyici bir konuşma tarzı vardı. Resim yapar, yazı yazar, sahneye çıkar, filmlerde rol alır, kürsülere çıkar irticalen konuşur, fıkralar ile gülmeyen abus çehrelerde bile, tebessümler oluştururdu.

Bunların ötesinde iyi bir terzi, daha ötede şair, en belirgin özelliği ise bir Urfa sevdalısı, bir Urfa aşığı oluşu idi, Herkes memleketini Urfa'sını sever fakat Mustafa'nın sevgisi Mustafa'nın sevmesi başka idi.. Mustafa'nın nazarında Urfa bir Leyla, Urfa bir Şirindi. Kendisi de o Leyla'nın Mecnu'nu, O Şirin'in Ferhad'ı idi..."(4) Mustafa Dişli'nin "Dumanlı Dağlar" adlı şiir kitabının ikinci baskısını yapan Naci İpek, kitaba birde önsöz yazar. Kitabın Önsözünde "Herkesle dosttur, herkesle arkadaştır. Şimdi konuştuğu birini, ayrıldıktan sonra alaya almak, karikatürize etmek Mustafa'mızın vazgeçemediği huyudur. Bu bakımdan da çok zaman evvel birileri ona "Soğuk" sıfatı takmıştır. Çoğu kimseler tarafından bu sıfatla anılır ve tanınır. Ama kendisine "soğuk" diyenler bile onun içtenliğinin, samimiyetinin ve dostluğunun hayranıdırlar."(5) Bu yazıyı okuyan Mustafa Dişli, Naci İpek'i arayarak: "Soğukluğumu tescillendirdin" demiştir.

Yaklaşık otuz filmde rol alan ve 30 yıl boyunca 11 Nisan Kurtuluş törenlerini mikrofondan yöneten Dişli'nin son zamanlarda 11 Nisan Kutlamalarında ki, yokluğunu hemen gösteriyor. Hatta Urfa'nın Kurtuluşu ile ilgili bir "Zafer Düğünü" adlı bir piyes yazan Dişli, çok güzelde şiir okur. Dişli'nin şiirlerin konusu tamamen Urfa'dır. İçindeki Urfa sevgisini şiirleriyle dışa taşımıştır adeta. 1960-70'li yılların Urfa'sının profilini görürüz onun şiirlerinde. Hem yaşantısından, hem kültür ve sanatından izler taşır şiirleri. Fırat'ın Harran'a Kavuşması, Urfa ağzıyla yazdığı Aney Babo şiirleri, sonra başlık parası, çok evlilik, şark çıbanı, Yağmur Duası gibi şiirler hem içerik olarak Urfa'yla ilgilidir hem de sosyal yaralarımız olarak bu sorunlara parmak basar... Dişli'nin bir de kendini yazdığı ve Urfa türküleri içinde yer alan bir parçası vardır. Bu türkü Dumanlı Dağlar adlı kitabında da yer alır.

"Zamanında ağarmadın
Beni yalancı çıkardın
Hergün kalbime saplandın
Sana artık kızacağım
Seni tek tek yolacağım
Bahtım kara saçım beyaz
Gamlı geçti gene bu yaz

Dert yüküm çok ağırlaştı
Saçlarım birden kırlaştı
Buna aynalar da şaştı
Artık sana kızacağım
Seni tek tek yolacağım
Bahtım kara saçım beyaz
Gamlı geçti gene bu yaz" (6)

1963 yılında Mehmet Oymak, Nurettin Divitçi, Mehmet Cambaz ve Mustafa Dişli'nin kendisinin yazdığı "Zafer Düğünü" adlı Tiyatroyu sahnelemek için çalışıyorlar. O zaman Urfa'da pek tiyatro falan oynadığı yok. Türkmen sinemasında oyunun provası yapılırken herkesin kendini oyuna adapte ettiği bir anda sinemanın içinde çok gür bir ses yankılanır: "He lan Savığ!".. Herkes bir anda durur. Mustafa Dişli'nin morali bozulur. Oturur düşünür. Hiçbir şey demeden çıkar. Bu defa sinemanın içinde ilk önceki sesten daha daha gür ses yankılanır: "Ne var lan Sıcaah!"

Mustafa Dişli iyi bir hatip olduğundan seçimlerde hep propaganda çalışmalarına kendisi katılır hatta parayla hatiplik ettiği olurmuş. Eski Urfa Belediye Başkanı İbrahim Halil Çelik Belediye Başkanlığına adaylığını koyduğu sırada Mustafa Dişli aleyhte propaganda yapıyormuş. İ.Halil Çelik ise bunu aleyhimde konuşmaktan nasıl vazgeçiririm diye düşünmüş, sonra gidip Terzilik eden Dişli'ye iki kat pijama diktirmiş. O zaman 2000 TL. olan pijama ücretinin yerine Çelik 5000 TL vermiş. Mustafa Dişli almış ama cevabı yapıştırmadan da edememiş: "Ulan Çelik, anamı belledin 5000 TL'ye beni satın aldın" demiş.

Mustafa Dişli'nin bu ve buna benzer bir çok anısı vardır. Belki toplansa bir kitap çalışması olabilir. Dişli GAP'la değişen ve gelişen Urfa'yı göremedi, onun yaşadığı dönemde Urfa'nın etrafı dumanlı dağlar idi. Bahtı kara, gözü yaşlı idi. Dişli bugün yaşasaydı yine yazacak, oynayacak, ağlayacak ve gülecek çok şeyler bulurdu. Fırat'ın Harran'a kavuştuğunu yazardı belki tiyatrosunu yapıp oynardı. Bütün herşeye rağmen Dişli Urfa'nın yetiştirdiği hafızalardan silinmeyecek mahalli bir sanatçı Usta bir hatiptir. Gelenekçi bir ortamda çok renkli yaşamış biri olan Dişli, 1 Kasım 1985 yılında vefat etmiştir. Urfa, onun soğukluğu neticesinde sıcaklığın verdiği tembellikten kadercilikten dahası suskunluktan kurtuluyordu...

KAYNAKÇA

(1) Peygamberler Şehri Urfa, Mustafa Ayataç, Sh. 73, Arkoloji ve Sanat Yay. İst. 1988
(2) Dumanlı Dağlar, Mustafa Dişli, Urfa 1. Baskı
(3) Olay Gazetesi 15-30 Kasım 1988
(4) Olay Gazetesi, Naci İpek 15-30 Kasım 1988
(5) Dumanlı Dağlar, Mustafa Dişli, Önsöz Naci ipek, 1 Sh.8,

MUSTAFA DİŞLİ'NİN KENDİ EL YAZISI İLE TİYATRO ESERİ

Merhum Mustafa Dişli'nin yazdığı ve sahneye koyduğu Urfa'nın kurtuluşu konulu ZAFER DÜĞÜNÜ adlı oyunu. Rahmetli'nin kendi el yazısı ile yazılan bu eserini Urfa'yı çok ama çok seven bu hemşehrimizin anısına yayınlıyoruz.

(NOT: Kopya Mehmet Oymak'ın arşivindeki aslından alınmıştır.)

HARRAN

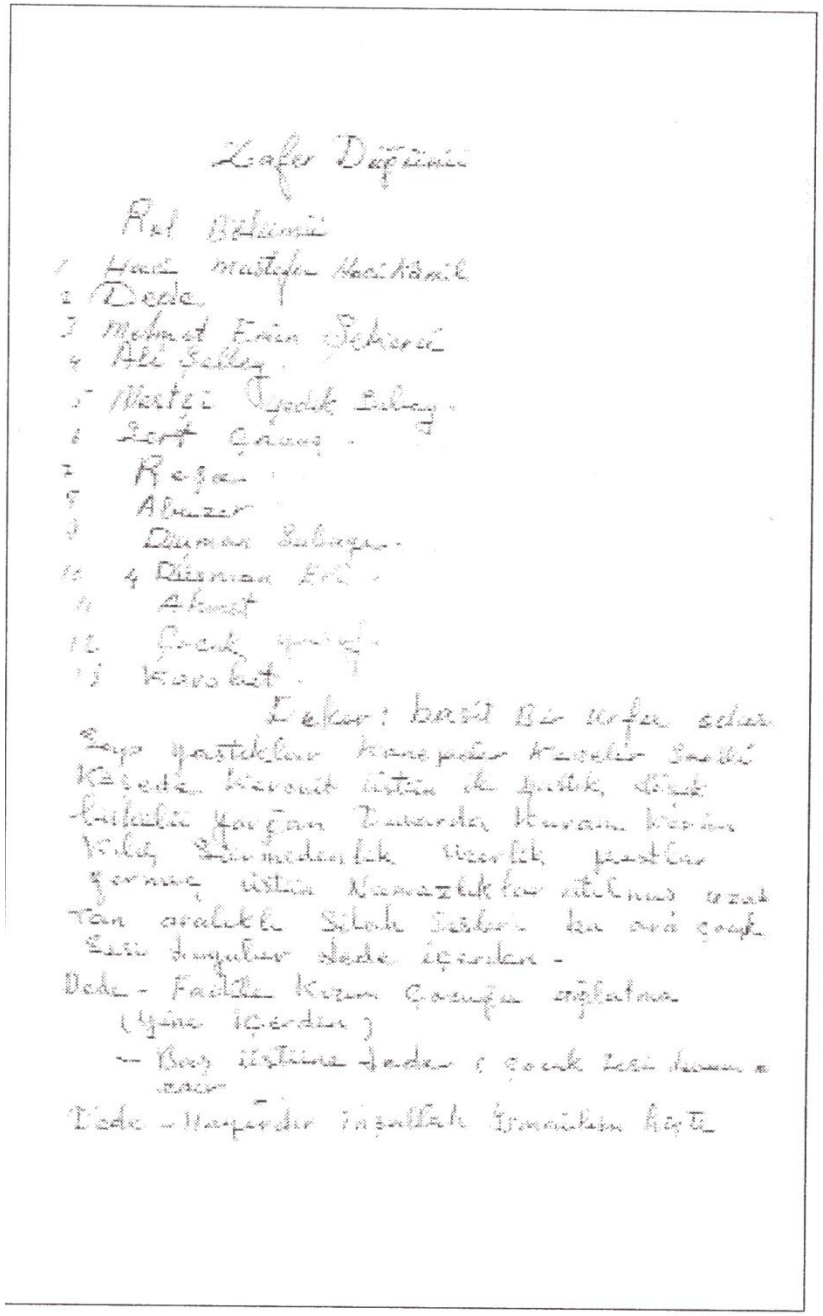

Zafer Düğünü

Rol Bölümü

1 Hacı Mustafa Hacıkamil
2 Dede
3 Mehmet Emin Şehrevi
4 Ali Selim
5 Mustafa Çocuk Selim
6 Şerif Çavuş
7 Reşan
8 Abuzer
9 Düman Selman
10 4 Düman Eri
11 Akmut
12 Çocuk çavuş
13 Kavakçı

Ekler: basit bir urfa adamı Sayı yastıklar kamçılar kavaklar Sandalı Kağıda kavacılı üstüne ile yastık, düğün hediyeleri karşılan Dumanlar kavam kürsü Kılıç Silahlanmalık mavzlik yastıklar çarmaç üstüne Namazlıklar sütlüman uzak Tan aralıklı Silah Sabırlı bu ara çocuk Sazı dinyalar dede içerden -

Dede - Fadıla Kozan Çocuğu ağlatma (Yine içerden)

— Bay üstüne dadan çocuk sesi kaman ozar

Dede - Hayırdır inşallah İsmailin kayıb

. 2

Böyle uzun oğlanmıştı. (Kumpaşak ilerisi gözümüzü)

— Dede — (kurana kavuşup göstererek) İşte benim yazma kitabım. İşte şu bize gönderen Allah Bana takat var. Balkan harbinde Çanakkale'de kullandım. Şu kılıcımın yazısı düşman kanına batırdım. (Ele Karada yazılı dolarını dolmuştu)

Yusuf — Benim korkusuz dedem. Senin yetiştirdiğin bahçam Ancalarım taşınınca onlar. Senin yerine çarpışacak yetmez mi

— Dede — Yok oğlum yok. Şimdi zamanı atlar. Tepeyazılar, dağdan dağa hükmede Tepeler, var. Süngü hurbine iş düşse kalbe bak düşman Turfanda, hastahanede, Kürkelikte, evinde, gazinde, kütüphanede en yüksek yerlerde.

Yusuf — Ala kuş elsa bahçam vuran

Dede — Onların takavvuku çok hali vaktik ihtiyaçlara. Şehit yavrularım Arkadan hergün vura vura iş gelir kaldı. Çok şehit verdik evlat. (Bu sırada da Kazım çalınır Yusuf kaçar.

Yusuf — Dede küçük Hacı mustafa amca geldi

— Dede — Varın gözün ülkünü bahçam ülkünü (derken Hacı mustafa gelmiştir)

H. Mustafa — Allah dede hoşlarım sizinkiler

— Dede — Düşman Afrodan gitmedikçe bana Rahat yok evlat

. 3 .

H. Mus — merak etme dede. Ufak işler için Kayseri'ye ikinci yoklamamız gelecek zamanın sonunda yaptık, en iki mahallenin en iki kurbanın adamı. Kuran Karine kanamak kurtuluş sende işidi.

— Dede — Duymuştum Allah Şükür bu kanlar olan geçmişte dünya savaşı olan kafa hep devam ediyor. Ya.

H. Mustafa — Dede evlat Düşman karargahının yakın çok dikkatli olun ağlım Eyyup Halil Mahmut Emin Sepede Şenlik yusuf iki gelinin ne yapabilirsinize.

— Dede — Korkma oğul Aslanın dişisi korkak olmuz. Düşman hakiki olduğu için kaçaklar ancak kapıda uçaktan atış eder.

Bu sırada kapı çalınır Yusuf koşar Tevfik Çavuşla içeriye girer.

Sert Çavuş — (Selamlaşır) Şark kanundan sözü bekliyor efendim. Sonundan Mustafa kanundan elçi gelmiş Kırmızı Ahmet mustafa Hacı Çavuş. Hacı İmam Nebi. Şuyla Ramazan Baratça'nda Hacı İmam Şükrü ağa mallar oğlu ... ağdağda daha nalan kalmadı ağım büyük insanlar Tepeyazılar.

— Dede — Duyurun Eş. Eyyuf Tevfik'ten uyanı Yunatlın Halkın çakıklara Ayak Urfa Kale'den Yusuf'a, uyuz.

H. Mustafa — Dede Sen kayınma yalnız olun e dinlenin mektupsuz.

Yusuf - (Bir ara çakar girer) dede dede
Hakkı Ahmet ile kabalık başından
Şehit oldu - Ben geldim
Dede - (Yusufa sarılır) Helal! Sen verme
Söyle nasıl şehit oldular Annesine söyle. Ak
Sağlarına yolmasın diğine Kurmasın bir demet
gibi tabiatı Şükür ki yavrularına
babanın göstermişler (bu hareketler olurken
ederken Karalat yavaş yavaş içeriye girmiştir
elinde Tabancası
Karalat - Kulağın Kesmanı Abdi ağa dünde
der mun Kalmamış Birlerin Kırdır dizemmi
hendi elindeyken bu yaşta ecazğim Sanı bütün
ütülkemi Sandan olsun.
- dede - Var olun Karalat Sen çağında şehit
olun Cennet bizlerin ağam Var sana
Varanıvarı Karakıksan Varamasan
Karalat - Ben varmasam şimdi gelecek
olan kardaşım Varsın
- dede - Kırk defa Varmadınız şöyle dişin
olmasa birinize Kalmazsın iştan dişinize arkadaş
namarsa. Yavrularınız benim gibi Alçak
lar Vardınız Haydi Var ne duruyorsun
Var (çağırılı ağlat) Varsınız Şerefsiz
Karalat, elini Kaldırırken düşman Tüfeğin
2 düşman askeri içeriye girer içeriden
çocuk sesi gelir Sulkay Erbaa bakar
yarette. içeriye girmelerini söyler dede ellerin
Karalat Tabancayı (dedeye) bir çağ ile bali

de - gidin Zafer yoldaşınız olsun gidin
Ruhman Hazırlanırda dir Çekilin gidin
bir destan daha yazın Allah sizinle beraber
Olsun. İsmail oğlum Erika Kırmadan çıkar
Kaçak ülüne bir çakar Nemin gibi
Dolsun ancak Emirle Ahmet dayım
beraber Sarınarak dereden çıktılar (ikisi de
girerler)
Ahmet - mahallenin büyüğü Ellerinin ipnek
için Karalıktan kaçırdınız geldik.
Ali Emir - Benim varır hakkım Sarılıp ve
çok ağlarımla Halallaşmaya geldiğim
elime Sarılır o da Bilerdim Bunu Bana
dede - Sizler gibi Bebek yetiştirdiğinden ötü
zaremi Allahıma Şükür. oğlum Ahmet Sarıl
git arkadaşlarınla varadınız Hallallaş Savaş bunya
Ahmet - Ben Sabahleyin Eğer Erkekler
Vazifemi yapacağım eğer Sarıca olmuş bir
at yiğim olurak ona dönersem Şükür
oğlumayan Zaferle zafer çalınca dedim kanım
Ağlattım Annemle Kıklarımı Hallaştım
Hadi Mücahide dağlar ile yıkarlar yusuf
arkadaşından kaçar
Yusuf - Bu taraftan bu taraftan (sırıkla
- Ben içeriye gir Sakın (mühür bir
musandana bağlar
dede - (Bırak arslanlarım (Bırak kaçsın gitsinler
Sana bırakıldı olmaz bu kaçaklı demektedir

(6)

Akbar yarmayan Sarıcı ağıt Sarıcı diyor
Kırılı Bürgü ve ellen kopul cesur çıkar
Lede - Beşiktaki çocuğun canı Sait Veran
Anaya Aldırdınız. Ulan Allahsızlar Vatan
Sabit Emi de Öldürün durmayın hoşçe...
Subayın Asrın müşgü Acıyı ve derken
Bildirisiyle ifadeler. - düşman evi daha
Giyer - Evi birini kıdlarına Sarıcılar Aşı
Bir ıtıbıtlar. Alınan yaralarından mazı kısa
girerler Reşit Bürgü düşman Subayın
ensesine dayar
Reşit - Tanıdıkların Tapınmayın cesaretin nam
Yiğit
M. Emin - cevabı var verde
Lede - Kurtuluştan Sar
M. Emin - Böyle alan yaralanan cevabım
verde
Kurabat - (Düşmanlara çıkıtanın) ne kadar kişi
Bu yapacaktım.
düşman Subayı - No No No... uçuranın aslı
Kurabat çıktı - Mustafa Emin ikisi arkadaş
kısa Süresinde çıktılar
M. Emin - Bu bunlarda yaralanan Arkadaşımın
Kalanın var der ahlar ölüsünü Biri
birine Sarıp ikisinin yıldı diğer birim
K. Silahı almak istiyorlar Reşit Subayın
ensesine Tüfeğin kundağıyla Çarpar Subay
Eddeler çıkıtı Kurabat Tabancayı